

**LATVIJAS UNIVERSITĀTES
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTES
LATVIEŠU LITERATŪRAS VĒSTURES UN TEORIJAS KATEDRA**

AUSMAS PORMALES LIRIKA: PERSONĪBAS ATKLĀSME

BAKALaura DARBS

Autore – Saiva Purviņa,
Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Baltu filoloģijas
bakalaura studiju programmas
3.kursa studente
Studenta apliecības numurs: sp07006
Zinātniskais vadītājs – asoc. prof. Viesturs Vecgrāvis

Rīga 2010

ANOTĀCIJA

Darbā „Ausmas Pormales lirika: personības atklāsmē” pētīta un analizēta romantiskās dzejnieces A.Pormales dzeja, meklētas personības atklāsmes tajā, salīdzināta A.Pormales daiļrade ar tās biogrāfiju, apskatīts kritikas viedoklis par krājumiem. Sarežģītie dzīves apstākļi un sirdskaite iespaidojuši Pormales personību, dzejniece bijusi emocionāla un trausla. Tāda ir arī Pormales dzeja, kas attēlo dzejnieces biogrāfijas aspektus un personības iezīmes. Mīlestība, skaistā meklējumi, arī vilšanās un izmisums par dzīves neveiksmēm ir galvenie motīvi A.Pormales lirikā. Veicot biogrāfijas izpēti, salīdzinot lirisko varoni ar priekšstatu par Pormales personību, darbā tiek noskaidrots, vai liriskā varone ir autore, kā A.Pormales personības atklāsmē parādās dzejnieces lirikā.

Atslēgvārdi: Ausma Pormale, personība, biogrāfija, romantisms, lirika.

ANNOTATION

In the work „Ausmas Pormale’s poetry: an insight into her personality” the poetry of romantic poet A.Pormale is studied and analysed, the insights of her personality are prospected, her creative work is compared with her biography and the criticism opinion about her work’s reviewed. Because of her complicated life and also a heart disease, the poet was an emotional and fragile person. Works of A.Pormale interpret aspects of poet’s biography and personality. The main motives in Pormale’s poetry are love, searching for beauty, disappointment and desperation. By investigating poet’s biography and how insights of her personality appear in Pormale’s lyrics the question if the lyric personage is poet herself is clarified in this work.

The main keywords are: Ausma Pormale, personality, biography, romanticism, lyrics.

SATURA RĀDĪTĀJS

Anotācija.....	2
Ievads	6
1. Dzīves gājums	8
1.1. Bērnība.....	8
1.2. Skolas laiks	9
1.3. Dzīves pārbaudījumi	11
1.3.1. Rīgas periods.....	12
1.3.2. Lauības	14
1.4. Pāragrā nāve	15
1.4.1. Nāves nojauta.....	17
1.4.2. Pēdējā gaita	18
2. Dzejniece atmiņu un vēstuļu ainās	20
2.1. „Dzejniece no Dieva žēlastības”	21
2.2. „Pērlība” dzejnieces uzvedībā	22
2.3. Dvēseles skaidrība.....	24
2.4. Mirdza Ķempe dzejnieces dzīvē	26
2.4.1. Dzejas konsultante	26
2.4.2. Sarakste.....	27
3. Literārā darbība	29
3.1. Literārās darbības sākumposms	29
3.1.1. Motivācija.....	30
3.1.2. Pseidonīms	31
3.2. Galveno motīvu raksturojums izdotajos krājumos.....	31
3.2.1. Krājums „Atveru logu”	32
3.2.2. Krājums „Izturība”	33
3.2.3. Krājums „Zem kokiem klausīties”	34
3.2.4. Krājums „Tāls, tāls tāds spožums”	35
3.2.5. Izlase „Zvaigžņukrusts”	37
3.2.6. Grāmata „Mīlēt mūžam”	38

4. Ausmas Pormales lirika kritikas vērtējumā	40
4.1. Krājums „Atveru logu”	41
4.2. Krājums „Izturība”	42
4.3. Krājums „Zem kokiem klausīties”	43
4.4. Krājums „Tāls, tāls tāds spožums”	45
Nobeigums	48
Secinājumi	49
Izmantotā literatūra un avoti	50
1. Avoti.....	50
2. Teorētiskā literatūra.....	51
3. Palīgliteratūra.....	52
Pielikumi	53
Dokumentārā lapa	80

„Mēģini tikpat ziņkārīgi un vērīgi ielūkoties cilvēka iekšējā pasaulē, cik ziņkārīgi un vērīgi tu pirmo reizi ielūkojies mikroskopā: sarežģīts, bet ļoti interesants uzdevums, un cienījama ir spēja redzēt cauri cilvēkam kā cauri stiklam- redzēt, saprast un analizēt.”

/A.Pormale- „Kā es saprotu draudzību”(1)/

1- šeit un turpmāk cipars pie materiāla vai citējuma nozīmē attiecīgu numerāciju un lappusi (sarunas vai sarakstes gadījumā datumu un gadu) izmantotās literatūras avotu sarakstā, bet teorētiskās un literatūrvēsturiskās literatūras atsauces minētas lappušu beigās

IEVADS

Dzejnieces liriķes Ausmas Pormales (1939.28.IV-1979.17.XI) vārds nav starp plaši zināmajiem rakstnieku vārdiem latviešu literatūrā. Tomēr izdotie krājumi pēc laika pārbaudes prasa vērtējumu. A.Pormales dzīves laikā izdoti četri dzejoļu krājumi: „Atveru logu” (1966), „Izturība” (1969), „Zem kokiem klausīties” (1973) un „Tāls, tāls tāds spožums” (1977). Pēc dzejnieces nāves: izlase „Zvaigžņukrusts” (1987) un grāmata „Mīlēt mūžam” (2004).

Ausma Pormale- romantiska stila dzejniece, kura savos dzejoļos attēlo dvēselisku lirisko varoni, kurai ir īpašas attiecības ar dabu, cilvēkiem, mīlestību, darbu. Liriskā varone uzskata, ka pats galvenais, lai cilvēks pasaulē cauri grūtībām spēj saskatīt skaistumu, lai dzīvi uztver kā brīnumu, lai prot veikt svarīgāko dzīves uzdevumu- mīlēt.

A.Pormales dzīves ceļš bijis sarežģīts, grūtību pilns un- sirds kaites dēļ- aprauti īss. Visas problēmas dzejniece nesusi uz saviem pleciem, nevienam neželodamās. Lai arī ārēji Pormale bijusi trausla, šķietami neaizsargāta, viņai piemītis neticami spēcīgs iekšējais cīņasspars, sīkstums un izturība.

Mērķis: darba izstrādes laikā, pētot A.Pormales biogrāfiju un literāro devumu, svarīgi noskaidrot, kā autore personības atklāsme izpaužas dzejā.

Dzejnieces Ausmas Pormales biogrāfija un literārā darbība samērā maz pētīta, tāpēc iespējama plaša pētniecība. Darba mērķa sasniegšanai izvirzīti sekojoši uzdevumi: pirmkārt, izpētīt A.Pormales biogrāfiju jeb dzīves gājumu; otrkārt, iepazīties ar atmiņu stāstiem par dzejnieci- kas ir gan rakstītais materiāls, gan tikšanās ar cilvēkiem, kas pazinuši A.Pormali; treškārt, apskatīt A.Pormales literāro darbību, kas iekļauj arī recenziju izpēti par izdotajiem krājumiem; ceturtkārt, veikt dzejas analīzi, uzsverot tematisko līniju saistībā ar Pormales personību, kā arī atklājot dzejnieces pasaules skatījumu, bet nevēršot uzmanību stilistikai un poētikai.

Lai izpildītu darba uzdevumus, nepieciešams iepazīties ar A.Pormales rakstītajiem avotiem, teorētisko literatūru par dzejnieci un viņas literāro darbību, kā arī personības izpētei nepieciešams iepazīties ar atmiņu stāstiem, kas iespējams tiekoties un veidojot saraksti ar cilvēkiem, kas pazinuši dzejnieci.

Darba izstrādes gaitā izmantota biogrāfiskā, kultūrvēsturiskā un salīdzinoši vēsturiskā pētniecības metode, vairākos gadījumos izmantota hermenētiskā pētniecības metode. Dzejas raksturošanai pielietoti dzejas analīzes principi.

Mūsdienu pētnieku uzmanība vairāk pievērsta klasikai vai mūsdienām, bet aizmirsti tādi autori, kuri neizceļas ar māksliniecisko spilgtumu, bet kuriem savā laikā bijusi nozīme. Ausma Pormale- romantisma tradīcijas pārstāve, nepamatoti aizmirsta 70.gadu dzejniece, kura interesanta gan kā personība, gan kā dzejniece.

Ausmas Pormales dzeja ir dvēselei un sirdij, tāpēc jo īpaši svarīgi A.Pormales darbiem pievērst uzmanību un atgriezt tos dzīvē, lai visos laikos aktuālajām tēmām par mīlestību, ilgām un dvēseles vēlmēm atrastos uzticīgi lasītāji.

1. DZĪVES GĀJUMS

Dzejniece Ausma Pormale (sk. 1.pielikumu) dzimusi 1939.gada 28.aprīlī Līvānos, mirusi 1979.gada 17.novembrī un apglabāta Rīgā Raiņa kapos. Romantiska stila dzejniece, kuras dzejoļus raksturo smalka un trausla liriskā varone ar savdabīgu skatu uz dzīvi. Ausma Pormale rakstījusi par dabu, mīlestību, darbu un visu to skaisto, ko redzējusi sev apkārt. A.Pormale dzejā atklāja savu dvēseli, dzejošanai tikusi veltīta visa dzīve: „*Es varētu pastāstīt, ko nozīmē dzejot, bet negribu būt kļiedzoša*”(2).

Pormale ir trausla liriķe, romantiķe, kas skatās pasaulē kā brīnumā un atklāj to citiem.¹

1.1. Bērnība

Dzejnieces Ausmas Pormales bērnība ir bijusi smaga un grūtību pilna, nācies dzīvot lielā trūkumā, bez tēva audzināšanas, ātri jāklūst patstāvīgai un tikai saviem spēkiem jālauž ceļš dzīvē. Par dzīves ceļu un izturību to veicot A.Pormale rakstījusi: „*Varbūt palīdzēs man pacietība labā,/ Jo mans ceļš vēl tikai pusē ir,/ Un mans ceļš vēl citus ceļus glabā./ Kurš ir skaistāks?- Tas man jāizšķir*”(3,57.lpp.). Tomēr par spīti sūrajai dzīvei bērnībā un sliktajiem sadzīves apstākļiem, dzejniece spējusi lūkoties ar gaišu skatu uz dzīvi, vienmēr apkārtējā saskatot tikai labo un skaisto, iespējams, šāda pasaules izpratne Ausmai Pormalei rodas tikai pārdzīvojot smagus mirkļus un slēpjoties savā sapņū, iedomu- dzejas pasaulē.

Jurjāna un Mildas Pormaļu ģimenē (sk. 2.pielikumu) 1939.gada 28.aprīlī dzīvei sevi piesaka dvīņi- Gunārs un Ausma. Kā atmiņās zina teikt dzejnieces brālis Gunārs- Ausma bijusi par 15 minūtēm jaunāka. Ģimenē vēl aug Mildas Pormales bērni no iepriekšējām attiecībām- divi dēli Aleksandrs un Pēteris, diemžēl Pētera mūžs ir tik īss, ka abi dvīņi vēlākā laikā brāli neatceras. Vecākā Mildas Pormales meita Skaidrīte ģimenē nedzīvo. Paiet gads, kad pēc dvīņu piedzimšanas, bērnu pulciņam pievienojas arī jaunākais dēls Jānis. Ģimene dzīvo Līvānos.

Smagās grūtības Pormaļu ģimenei sākas tad, kad 2.Pasaules kara laikā vācu frontē pazūd ģimenes apgādnieks- Ausmas, Gunāra un Jāņa tēvs- Jurjāns Pormalis. Vecākā māsa, kas dzīvo savu dzīvi, mazajiem brāļiem un māsām palīdzēt nevar, māte, strādājot kūdras purvā, salauž kāju, bērniem šajā laikā nākas iztiku gādāt pašiem, brālim Aleksandram kā vecākajam, kas palicis

---

¹ Bērsone I. Padomju Latvijas rakstnieki. - Rīga: Liesma, 1976, 371.lpp.

ģimenē, kādu reizi pat nācies svešiem cilvēkiem lūgt maizi, lai mazākajiem būtu ēdiens. Ausmai atklājas iedzimta sirdskaite, ar kuru viņai nākas sadzīvot visu savu īso dzīves laiku.

Ap 17 gadiem Aleksandrs jau ir pietiekoši liels, lai pats par sevi rūpētos, tāpēc tiek sūtīts dzīvot pie saimniekiem. Pormaļu māte kopā ar saviem bērniem- Ausmu, Gunāru un Jāni- dzīvo Līvānos (sk. 3.pielikumu).

Bieži toreiz Līvānos Zaļajā ielā varēja satikt meiteni īsām biželēm, kas gāja palīdzēt mātei, kura strādāja par apkopēju. Ziemā dažreiz pietrūka malkas un mazā Ausma devās uz tuvējo mežu pēc ņagariem.² Abiem dvīņiem vasarās jāstrādā pie saimniekiem un jāiet ganos. Brālis Gunārs atceras: „Ganījām pie dažādiem saimniekiem, par darbu parasti iedeva ēdienu, bet katra trešā svētdiena bija brīva, tad varēja iet mājās”(4,26.04.2009.). Manuskriptu burtnīcā, ko pati Pormale nosaukusi par „pirmajiem labākajiem mēģinājumiem dzejā”, atrodams 1957. gadā sarakstīts dzejolis „Teātris”, kurā dzejniece izsaka atziņu: „*No mazas, biklas ganes kļuvu/ Es sapņotāja droša*”(2).

Vēlākā laikā vasaras bieži Ausma pavada pie tēva brāļa, sava krusttēva, kurš dzīvoja Sunākstes pusē (sk. 4.pielikumu).

Skaistais Piksteres ezers ar apkārtnes pakalniem un nolejām iespiežas neizdzēšamā atmiņā uz visu mūžu. Lai kur arī Ausma Pormale vēlāk atradās, viņa bieži atcerējās, cik dzeltenas zied pienešas pie autobusa pieturas, cik zaļas saulē mirdz pļavas.³

Ausma Pormale ar sirdi pieķērās vietām, kas tai dzīves gājumā bijušas svarīgas, tā arī A.Pormale ļoti mīlējusi dzimto vietu Līvānus. Jau 1960. gadā rokrakstos (publicēts tikai 60. gadu beigās) atrodams jūsmīgs dzejolis par Latgales pilsētu Līvāniem, kurā dzejniece raksta: „*Nāku atkal pie tevis, dzimtā pilsēta mana,/ Skatīt Latgales acis, dzirdēt Latgales balsi*”(2).

1.2. Skolas laiks

Jau no agras bērnības A.Pormale bijusi kopā ar grāmatām, tās viņai devušas ierosmi vēlākajam darbam, tās bijušas gan vienkāršas bilžu grāmatas, gan arī grāmatas par poētiku, proti, jau no bērnības Ausma Pormale bijusi saistīta ar dzeju.

Nākamā dzejniece jau kopš bērnības iemīl bilžu grāmatas ar saistītu vārdu, lasa daudz- ko vien iespējams izburtot.⁴

---

² Borgs B. Dzejniece no Daugavas krastiem. - Ļeņina Karogs, 11. jūnijs, 1968, 3.lpp.

³ Rismāne I. Ceļā uz vārda zenītu. //Pormale A. Zvaigžņukrusts. - Rīga: Liesma, 1987, 3.-4. lpp.

⁴ Turpat. – 3.lpp.

Dzejniece kādā no vēstulēm Mirdzai Ķempei atzinusi: „Grāmata man jau kopš bērnības kā sapnis, vienmēr atstāj izjūtas, kas nekad neizgaist un tomēr saskaras ar kaut ko gaistošu”(5). Teksts- rakstītais un runātais vārds- visu Pormales mūžu bijis viņas darbs, dzejoļi „Profesionāļi” dzejniece atzīstas: „-*Esmu tikai burtu gane:/ Es savācu burtus,/ Lai vārdu plašajās ganībās/ Tie neizklīstu*” (6,33.lpp.).

A.Pormale mācījies Daugavas pamatskolā, no 1954.- 1958. gadam Līvānu 1.vidusskolā. Pēc vidusskolas pabeigšanas Ausma ar ģimeni pārcēlas dzīvot uz Pļaviņām.

Skolas laikā palīdzību saistībā ar izlasītā teksta izpratni snieguši skolotāji. Skolotāju atmiņās palicis, ka jaunā iesācēja dzejas mākslā jau 6. klasē parādījusi savas pirmās burtnīcas ar dzejoļiem. Pēc tam sacerējumi un dzejoļi publicēti skolas avīzē, kur guvuši labu atsaucību (sk. 5.pielikumu).

Neviens agrāk neiedomājās, ka šī klusā skolniece raksta dzejoļus. Jau pirmajos viņas dzejoļos bija redzama bagāta valoda, no rindām lauzās jūsma⁵ (sk. 6. pielikumu).

Gan skolas biedri, gan skolotāji Ausmu Pormali raksturojuši kā trauslu, domīgu, vienmēr izpalīdzīgu meiteni, kas allaž atrodas savā jūsmu pasaulē, nekad nevēlētu nevienam ļaunu un nekādos apstākļos nevienam nevarētu nodarīt pāri.

Ausmas Pormales skolas biedrs Kārlis Amatnieks atceras skaistu, it kā sapņainu būtni, jau pa daļai dzejas cilvēku, kas stāv pāri reālajai dzīvei un ir nodarbināta ar savām gandrīz vai nereālajām fantāzijām, kuras daudzus arī iedvesmo.

Līvānu vidusskolas skolotāja Gaida Zieda raksta:

- Ausma Pormale bija kā tāds trausls siltumnīcas zieds- tik ļoti nepiemērota mūsu skarbajai dzīvei. (..) Viņas dzīve bija smaga cīņa par eksistenci, neticami smaga. Un viņa bija tik neaizsargāta! Varbūt arī- silpurenei līdzīga... kad vēl snieg.⁶

A.Pormale skolas laikā turējās savrup, lai pabūtu ar sevi, savā iedomu pasaulē, kas dzejniecei bija tik ļoti svarīga visa sava mūža garumā. Tomēr arī vidusskolas laiks nav bijis viegls jaunās dzejnieces dzīvē, starp pārējiem viņa bieži jutusies nesaprasta un arī nepieņemta. Pormale gribēja cilvēkos redzēt to dvēselisko skaistumu, ko viņa sevī bija izlolojusi, cilvēkus dzejniece redzēja labākus, nekā tie patiesībā bija, tāpēc dažkārt nācās vilties: „*Kāpēc es sastopu ne cilvēkus, bet zvaigznes/ Ar acīm mirdzošām un aukstu dabu,/ Kas savās mutēs vēlāk smieklus aiznes/ Par to, ka uzskatīji viņus labus*”(2).

⁵ Borgs B. Dzejniece no Daugavas krastiem. - Ļeņina Karogs, 11. jūnijs, 1968, 3.lpp.

⁶ Rismāne I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 15.-16.lpp.

Ausma Pormale kā skolniece vienmēr gribējusi būt kārtīga un godīga, nevēlējusies ar pārējiem kavēt stundas vai darīt citas nerātnības. Tomēr šajā vecumā tas norādīja uz neieklāšanu kolektīvā. Klasesbiedri dažkārt mēdījušies un apvainojuši jūtīgo un iekšēji traušo jauno liriķi. Par vidusskolas laiku A.Pormale rakstījusi: „Nekad neaizstāvēju sevi, neviena arī netiku nosūdzējusi... (..) Es dzīvoju intensīvās bailēs un nervu sasprindzinājumā. (..) Vairumā es rīkojos viena pati. Man nebija nevienu draugu, ko es pārdzīvoju jo smagi. Arī mājas apstākļi toreiz bija spaidīgi. Bez tam es bieži niķojos un tiku bargi sodīta”(5,31.01.1959.).

Tas, ka jaunajai meitenei piemēris iekšējs spītības spars cīnīties, nevienam nesūdzot savas likstas, atklājas dzejas rindās: „*Kas indīgas bultas uz mani metis,/ Nevienam nav jāzina! Iztauja lieka./ Jo skaidrs ir viens: es dzīvoju, radu!*”(2)

Līvānu vidusskolā Ausma daudz domā par dzīves jēgu un cilvēka sūtību. Kamēr citi skolas bērni spēlēja bumbu un draikuļojušies, viņa kaut kur nomaļus iecerējusi dzejoļu rindas un nozīmīgākās pierakstījusi piezīmju blociņos.⁷

1.3. Dzīves pārbaudījumi

Diemžēl dzīve Ausmu Pormali nelutina, viņai ir smaga sirdskaite, kas dzejnieci pavada visu viņas īso mūžu. Bērniība jāpavada lielā trūkumā, bez tēva apgādības. Jaunībā Ausma vēl neapzinās savas slimības nopietnību, viņa sevi nesaudzē darbā, tāpēc ātri nogurst, izjūt fizisku vājumu.

Pārceļoties uz Pļaviņām, kur dzejniece dzīvo kopā ar savu māti un dvīņubrāli, sākumā ir grūti atrast darbu, tas rada lielu emocionālo spriedzi, arī dzejošanai nav labu rezultātu, jo redakcijas neņem pretī sarakstītos dzejoļus. Par šīm dzīves grūtībām viņa stāsta savai dzejas konsultantei M.Ķempei: „Viss jau būtu labi, tikai lielas svārstības manā dzīvē ienes pašreizējā situācija: es kļīstu bez darba, resp. bez naudas, jo tā jau nav, ka es nekā nedaru, bet bez atalgojuma”(5).

Tomēr A.Pormale nekad nežēlojas, viņa grib ar visu tikt galā pati, vienmēr apgalvo, ka citiem ir vēl sliktāk: „Mājā pašreiz pagrūti. Mamma tāda nepacietīga. Viņa bieži pārmet par to, ka nepaklausīju Jums un neizrakstīju Rakstnieku savienības sekr. lūgumu. (..) Bet, ticiet man, goda vārds, es applūstu sviedriem domājot, ka man jālūdz palīdzība! Cik taču tādi paši kā es”(5).

---

⁷ Rismāne I. Ceļā uz vārda zenītu. //Pormale A. Zvaigžņukrusts. - Rīga: Liesma, 1987, 4. lpp.

Vēstulē Rūtai Ventai A.Pormale raksta: „Dzīve ir cīņa!”(7,20.10.1972.) Ausmas Pormales kaimiņš rakstnieks Leons Briedis apgalvo: „Ar savām dzīves problēmām viņa nevienu neapgrūtināja. Visas savas problēmas slēpa. Stāvēja tām pāri. Visas savas problēmas risināja pati. Apbrīnojams cilvēks- nekad citiem neuzvels savas problēmas”(8,20.04.2009.).

Pormale beidz mašīnrakstītājas kursus, tā laika Izglītības ministrijas Vecāko pionieru vadītāju skolu, viņa strādā dažādās darbavietās par mašīnrakstītāju, korespondenti, stenogrāfi, sekretāri, īsu brīdi bijusi pionieru vadītāja skolā, vadījusi jauno literātu pulciņu, vēlāk arī strādājusi par mašīnrakstītāju Zinātņu akadēmijā, Rīgas rajona izpildu komitejā, Latvijas telegrāfa aģentūrā, Mākslas muzejā, Latvijas komitejā sakariem ar tautiešiem ārzemēs, Tramvaju un trolejbusu pārvaldē.

Reizēm trūkst noteiktu, pastāvīgu ienākumu... bieži tiek mainītas īpaši piņķerīgas un mazapmaksātās darba vietas, arī pusslodzes.⁸

1971.gadā A.Pormali uzņem Rakstnieku savienībā, šajā laikā dzejniecei jau izdoti divi dzejoļu krājumi „Atveru logu” un „Izturība”, savukārt 1973.gadā viņa pabeidz Augstākos literatūras kursus Maskavā.

Augstākajos literatūrasursos- iegūts plašāks skatījums uz pasaules literatūru, rakstniecības vēsturi, kā arī zināšanas dzejas tehnikā.⁹

Maskavas laikā dzejniece iepazīst daudzas jaunas personības, dibina radošos kontaktus, izveidojas sarakstes ar jauniem, interesantiem cilvēkiem, tomēr ir arī tumšie brīži, kad Pormale svešumā jūtas vientuļa un nesaprasta, ilgojas pēc mājām: „*Vai jūs zināt, kā smaržo medus,/ cilvēki Maskavas ritmos?/ Vai jūs zināt, kā zalgo ledus/ Manas Daugavas janvārī?*”(9,87.lpp.)

1.3.1. Rīgas periods

Ar Mirdzas Ķempes palīdzību Ausmai Pormalei rodas iespēja pārcelties uz dzīvi Rīgā, kas viņai paver plašākas dzīves un radošās attīstības iespējas. Pārcelšanās ir sen gaidīts, tomēr arī emocionāls notikums, nostaļģija pārņem dzejniecei, atstājot mātes mājas: „*Pļaviņas, saņemiet puķu pušķi,/ vītu no rudens krāsām,/ lai tas uz atvadām raibu krāso/ pilsētas pieri;/ Pļaviņu tuvums, kad sirdī ierit/ kā rītrasa mežrozes kausā,/ atceros bērnības biklo soli, jaunības tvīkumu sārto*”(9,86.lpp.).

⁸ Rismāne I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 8.lpp.

⁹ Turpat. – 8.lpp.

Sākotnēji, lūdzot palīdzību ar dzīvesvietas meklējumiem Rīgā, savai dzejas konsultantei un uzticības personai Mirdzai Ķempei, Ausma riskē un 1963. gada vēstulē lūdz atļauju dzīvošanai pie dzejnieces. M.Ķempe atbildes vēstulē Ausmai skaidro iemeslus, kāpēc šī doma nav atbalstāma: „Lai gan Tu esi man savā ziņā mīla, tomēr Tu saproti, ka rakstniekam vajadzīga vismaz viena istaba, kur atrasties vienam- citādi nav iespējams rakstīt. Pat otra cilvēka elpa dažreiz traucē”(10,15.04.1963.).

Arī Vizma Belševica, kura konsultē Ausmu dzejošanas prasmēs, cenšas palīdzēt jaunajai dzejniecei ar pārcelšanos uz galvaspilsētu. Kādā no vēstulēm Belševica atgādina: „Neaizmirstiet vecu un ņurdīgu sievu, kas tomēr vēlē Jums visu to labāko!”(11,16.11.1962.)

Pēc ilgākiem pūliņiem Mirdza Ķempe „izgādā” jaunajai dzejniecei dzīvesvietu Rīgā. Pormale iegūst istabiņu komunālajā dzīvoklī Lāčplēša ielā 48/50, kur kādreiz dzīvojis dzejnieks Aleksandrs Čaks. Leons Briedis, kurš bija Pormales kaimiņš, atmiņās stāsta: „Mums bija viena maza istabiņa, Ausmai bija sava maza istabiņa, dzīvoja Emīlija Briežkalne- Čaka attāla radniece. Tā bija visa mūsu kompānija. Tas bija komunāls dzīvoklītis. Dzīvojām trīs ģimenes. (..) Komunālā dzīvošana- virtuve, kur visa darbība noritēja, kur visi tikāties, lasījām dzejoļos, runājām, bārāmies, priecājāmies, šķendējāmies (..)”(8,20.04.2009.).

Tur rodas daudzi dzejoļi par mīlestību un sadzīvi, par ilgām un to vērtību arī tad, ja tās nepiepildās.¹⁰

Kā jau iepriekš tika minēts, Ausmai Pormalei, līdz ar dzīvesvietas iegūšanu Rīgā, paveras plašākas dzīves iespējas, jauni paziņas, tostarp atklājas arī sabiedriskā dzīve- dažādu kultūras pasākumu, koncertu, literāro vakaru un izstāžu apmeklēšana.

Patīk Ausmai Pormalei sarunāties par jaunumiem literatūrā, mākslā, fotografēties, klausīties labu mūziku, rakstīt vēstules, kontaktēties ar cilvēkiem. Viņas portreti parādās Oskara Vīndedža gleznu izstādēs, arī Dzidras Rinkules- Zemzares un Gunāra Kļavas zīmētajās portretu ekspozīcijās¹¹ (sk.. 7. pielikumu).

Lai arī dzejniecei bijusi ļoti vārga veselība, viņa iespēju robežās centusies ierasties uz visiem pasākumiem, uz kuriem saņēmusi ielūgumus. Neatteikusi dzejas lasījumus arī ārpus Rīgas, piedalījies dažādos ar literatūru saistītos semināros. Tāpat arī, cik spēks un izturība, arī materiālā puse ļāvusi, apciemojusi draugus un radus (sk.8.pielikumu).

---

¹⁰ Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 13.lpp.

¹¹ Turpat. – 10.lpp.

Par saviem ceļojumiem dzejniece Ausma Pormale stāsta daudz un bieži, ar sajūsmu. Brauc uz Ventspili pie Janas Mores, kur tiekas ar Ventspils skolēniem un dažādu paaudžu literātiem. Brauc uz Liepāju un palīdz apkopt literatūras darbinieku un viņu piederīgo kapavietas.¹²

Kopā ar kolēģiem no Rakstnieku savienības A.Pormale devusies dažādos izbraukumos uz Igauniju, Lietuvu, kur notikušas tikšanās ar literatūras draugiem un interesentiem.

Par iespaidu trūkumu nevar sūdzēties. Izbraukumos rodas izjusti vērojumu apraksti, mostas ilgas pēc tālumiem, savām acīm var pārbaudīt Baltijas klimatu dažādos gadalaikos, vērot puķes un putnus (...).¹³

Dzejniece izmantojusi arī iespēju un veselības uzlabošanas nolūkos 1974.gadā apmeklējusi kūrortpilsētu Jaltu Krimas pussalā pie Melnās jūras. Ceļojuma laikā radušies izjusti un emocionāli dzejas darbi, kas jūtu uzplūdā pierakstīti pat uz atklātnītēm (sk. 9.pielikumu).

1.3.2. Laulības

Rīgā uz pavisam neilgu laiku A.Pormale apprecas ar žurnālistu un bērnu skatuves māksliniecisko kolektīvu pedagogu Vili Georgu Silenieku (1937) (sk. 10.pielikumu). Vēstulē V.G.Silenieks precizē: „Apprecējāties 1971.gadā, bet formāli izšķīrāties 1973.gadā”(12,05.05.2009.). Laulības nav izdevušās, nav emocionālās saskaņotības, jaunā dzejniece no šīm attiecībām gaida vairāk nekā vīrs spēj dot, savai uzticības personai Mirdzai Ķempei viņa raksta: „Mūsu nelielajā kopdzīvē es jutu viņa nogurumu un sastingumu, mans nogurums savijās ar viņa nogurumu, viņa sastingums ar manu izmisumu”(5,20.04.1973.).

V.G.Silenieks sarakstē atklāj, ka ar Ausmu Pormali iepazinies Rakstnieku savienībā kādā no jauno autoru semināriem, abus saistījusi interese par austrumu kultūru. Abu iepazīšanās palikusi spilgtā Silenieka atmiņā: „Ir tāds nodeldēts, bet latviski nepārprotams teiciens par pirmoreiz sastaptu cilvēku: viņa mani fascinēja. Gan mazliet austrumnieciskais vaibstu veidojums, gan savas neatkārtojamās misijas apziņa, līdztekus smalkas dvēseles vibrācijām, pievilka ļoti”(12,14.05.2009.).

Vēstulēs par savu bijušo sievu V.G.Silenieks uzsver A.Pormales radošo garu, kas abus vienojis. Tāpat Silenieks atzīst, ka viņu attiecībās tikpat kā nav bijis sadzīvīsku, ikdienišķu

---

¹² Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 11.lpp.

¹³ Turpat. – 12.lpp.

sarunu: „Kaut kādas praktiskas dzīves, ikdienas vajadzību pārrunāšana tikpat kā nenotika. Šķiet, mēs bijām ārpus tā. Ausma bija Dzejniece”(12,14.05.2009.).

Atsvešināšanās abu starpā notiek laikā, kad Ausma mācās Maskavā, pie vainas arī neizrunāšanās, šķietami divas tik radošas personības viena otrai blakus sākušas „degt”. Silenieks atklāj nesaprašanās iemeslus no abām pusēm: „Par savam vainām mēs tikpat kā nerunājām, tamdēļ daudz kas palika neatklāts. Lielāka atklātība atnāca Ausmas Maskavas laikā, kad papīram tika uzticēts vairāk: „Esi vīrišķīgs un neļaujies sajukumam attiecībā uz mums abiem. Tu neesi vainīgs. Es šad tad nodarbojos ar „meditation” par savu dzīvīti. Un vienmēr izsecinu, ka laikam nekad nebūšu laimīga. Arī aizejot no Tevis”(12,27.05.2009.).

Šķiršanās dzejniecei ir pārdzīvojums, ar kuru jātiek galā, ir iekšēja nepieciešamība izstāstīt to, kas uz sirds, nereti tas notiek ar sarakstes palīdzību. Nojaušams, ka par šķiršanos Pormale rakstījusi Valdemāram Ancītim, kurš palīdzējis Ausmas dzejas darbiem nonākt dažādos literārajos izdevumos un tāpat bijis arī dzejnieces draugs. V.Ancītis norāda uz svarīgajām lietām dzīvē, neļaujot Ausmai šķiršanās dēļ apstāties profesionālajā darbībā: „Kā ar eksāmeniem? Nolikāt? Beidzāt? Esat diplomēta dzejniece? Redziet, par tādām lietām vajag pastāstīt gan. Tas ir svarīgi. Bet jūs stāstāt par šķiršanos. Tagad šķiras visi (bet Visaugstākos literatūras kursus gan visi nebeidz), tas nav notikums ar vēsturisku nozīmi”(13,04.07.1973.).

Pormale nevaino ne sevi, ne citus dzīves neveiksmēs, arī par šķiršanos no kādreiz tuva cilvēka dzejolī „Punkts” dzejniece nemeklē vainīgos, viņa šķiršanos uztver kā kāda izdzīvota posma noslēgumu: „...*Viss. Un stāstam pielikts punkts./ Tu vairs nenāksi pie jūras zīmēt kāpās/Savas karstās, savas līksmās gaidas.../ Tad, kad satikšanās pavasaris beidzies,/ Ko var cerēt vairs no mīlētāju smaida,/ Ja tas mēmi runā: - Projām steidzies,/ Steidzies projām... Dabā viss ir mainīgs;/ Jaunais glāsts par veco kaistošāks.../ Nejautāsim, kurš visvairāk vainīgs:/ Vainīgi par sevi mēs... nebūsim nekad!*”(14,142.lpp.)

Ausma Pormale savā īsajā mūžā sastapusies ar daudziem dzīves grūtumiem un šķēršļiem, tos jaunā dzejniece pārvarējusi meklējot visā tikai labo, nekad nežēlojoties un skatoties pasaulē kā lielā brīnumā, ko jāsteidz baudīt.

1.4. Pārāgrā nāve

Ausma Pormale tikpat kā nekad nesūdžējās par savu veselības stāvokli, daudzi par smago sirds slimību neko nezināja, tādējādi dzejnieces nāve daudziem bija negaidīti nepatīkams

pārsteigums. Iespējams, arī pati dzejniece slimības nopietnību pilnībā neapzinājās, neizpratne par savu veselības stāvokli atklājas jaunības laika vēstulē Mirdzai Ķempei: „Es domāju tā: ja mani uzskatītu par nopietnu slimnieku, tad taču sniegtu kādu palīdzību, sanatoriju vai. (..) Ja es neizjstu fizisku vājumu reizēm, es nemaz nebūtu sākusi šādu analīzi”(5). Dzejolī „Protestējošs izmisums” Ausma Pormale raksta: „*Manai sirdij nav vajadzīgs dīkdieņa miers,/ Sirdij dzīvību vajaga dot*”(2).

Nespēks un nogurums traucēja Ausmai darīt ikdienišķas lietas, īpašu piepūli viņai prasīja tādas nodarbes, kas citiem likās gluži vienkāršas un pašsaprotamas. Ināra Sudare no Pļaviņām rakstā „Gaismas ķērāja dzīves jūrā” piemin gadījumu, kas saistīts ar Ausmas Pormales veselības problēmām.

Vienugad pirms Ziemassvētkiem Ausma lūdza, lai paņemam viņu līdzi, kad dosimies uz mežu pēc eglītes. Kā bēms viņa jūsmoja un priecājās par skaisto meža ainavu. Pa šauro taciņu mēs ar tēvu gājām pa priekšu, Ausma mums sekoja. Pie kāda neliela grāvīša viņa pasauca mani un lūdza pasniegt roku: „Neviens jau netic, ka man ir grūti, bet es patiešām nevaru pārlēkt šīm grāvītim!” toreiz viņa teica.¹⁴

Lēkmes, it sevišķi pēdējos dzīves gados, bijušas biežas. Arvien vairāk vajadzēja lietot zāles, bieži uznāca nogurums un fizisks nespēks. Grūtības sagādāja šķēršļu pārvarēšana- kāpšana pa trepēm, garāki pārbraucieni un pārgājieni. Pēdējos dzīves gados daudz laika dzejniece pavadīja Dubultu sanatorijā, kurā uzturēšanās izdevumus apmaksāja Rakstnieku savienība. Par Ausmas veselību uztraucās visi- radi, draugi, paziņas. Šajā laikā dzejniece tiek uzmanīta, apciemota un teikti labi, uzmundrinoši vārdi (sk.11.pielikumu).

Dzejniece vienmēr steidzās dzīvot, paspēt izdarīt to, kas iepriekš nav mēģināts, atklāt jauno, ieraudzīt acumirkliģo: „*Dod, Meistar, otu man, es vēlos zīmēt/ Uz plāna zīda raibas ziedulejas-/ Grib dvēsele grimt atspulgos un zīmēs*”(15,4.lpp.). Iekšējās sajūtās viņa noteikti jūta, ka dzīve ir jādzīvo tā, lai varētu paspēt izdarīt visu to, kas iecerēts. „Es gribu noderēt dzīvei!” tā vēstulē M. Ķempei teikusi A. Pormale (5).

Ausma Pormale prata sev atvēlēto laiku izmantot darbietilpīgi. Daudzkārt apmeklēja rajonu un pilsētu redakcijas, koncertus, lekcijas, dzejas sekcijas sanāksmes. Dodas uz Pļaviņām pie savas mātes.¹⁵ Arī Ausmas krustmeita Kaija Purviņa, atmiņās kavējoties, izsakās: „Viņa steidzās dzīvot!”(16,21.03.2009.)

¹⁴ Sudare I. Gaismas ķērāja dzīves jūrā. – Staburags, Nr.49, 2009, 8.lpp.

¹⁵ Rismāne I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 12.lpp.

1.4.1. Nāves nojauta

Pēc A.Pormales nāves viņas mantās tika atrasta apdrukāta papīra lapa, apbružājums liecināja par to, ka šī lapa lasīta un dzejnieces pašas apskatīta vairākkārt. Pormale dažkārt rakstījusi esejas, tajās viņa izteikusi savus spriedumus par dzīvi, uzdevusi jautājumus un gaidījusi, kad laiks uz tiem sniegs atbildes. Esejās apspēlēta plaša dzejnieces jūtu gamma saistībā ar ikdienas dzīvi. Arī atrastā lapa ir esejas veida darbs, tomēr saturiski tas atšķiras no pārējām Pormales rakstītajām esejām (sk. 12.pielikumu).

Eseja attēlo dzejnieces nāves skatu. Autore raksta: „...*Un te būs kaut kas no pašas autores nākošās nāves skata- līdz ar lūgumu nenobīties. Jo- vai gan nāve ir tik briesmīga, kā to daudzina!? Varbūt vēl briesmīgāka ir dzīve*”(17). Reālistiskais esejas tēlojums vedina domāt Pormales vārdiem: „*Noslēpumam, te vajadzēja būt kādam smagam noslēpumam*”(17). Esejā detalizēti izklāstīts istabas iekārtojums, dzejnieces rīcība un ķermeņa poza aiziešanas brīdi, kā arī nāves iemesls: „*Viņu atrada pusguļus stāvoklī, atbalstījušos pret sienu, (...) Viena roka iekritusi klēpī, otra- pastiepusies uz spoguļa pusi- labā roka, kura acīmredzot rīkojusies ar ķemmi. Jā, ķemme tika atrasta zem dīvāna, apaļa, mīksta suka! Aina bija izteiksmīga un skaista*”(17).

Ausmas krustmeita apgalvo, ka esejas tēlojums atbilst dzejnieces nāves skatam, arī ķemme, kā rakstīts esejā, tiešām tiek atrasta zem dīvāna, un Ausmas pašas labojumi par nāves iemeslu atbilduši miršanas apliecinājumam ierakstam: „*Nebija parastā sensacionālā un reizē ar to arī mazliet apnikusī aiziešanas forma, bija- ātra, dabiska nāve. Tā konstatēja ekspertīze- smadzeņu insults kombinējumā ar sirdsvājumu*”(17).

A.Pormales dzejā dažkārt parādās nāves motīvs, izmisums, dzīves grūtības, kuras konkrētajā brīdī nav spēka un pietiekoši stipras vēlmes pārvarēt. Domas par nāvi radušās, pasliktinoties veselībai, tāpēc gribas jautāt: „*No kurienes... negribas dzīvot?/ No kurienes slimība garu žņaudz,/ Izsūcot spirtuma sulas,/ Un briesmīgas sakas ap kaklu mauc?*”(18,114.lpp.) Tomēr, apzinoties nāves neizbēgamību, paliek cerība, ka būs, kas tāds, ko atstāt dzīvei: „*Vēl dzīva esmu,/ Bet drīz, kas zina, miršu./ Pirms stāsies elpa,/ Par mazu mīlas zīmi-/ No manis pārli ņemiet*”(3,122.lpp.). Arī dzejolī „Pienākums” izskan vēlme paveikt ko noderīgu pirms nāves: „*Prasiet, ļautiņi labie,/ Prasiet no manis, cik var,/ Prasiet, līdz iešu uz kapiem*”(18,125.lpp.).

Iespējams kāda vīzija, kas rosināja dzejnieci sarakstīt eseju par savu aiziešanu, liek uzrakstīt arī dzejas rindas, kuras saturiski sasaistāmas ar eseju: „*Muļķības, ka nevajag par nāvi*

rakstīt./ Rakstiet par nāvi dziesmas./ Vakar morgā ienesa skaistuli,/ Maigu kā porcelāna lelle./ Pēkšņi mirusi. Dabiskā nāvē”(18,126.lpp.).

Nomācošā dzejnieces slimība ir tā, kas nedod spēku ik brīdi visu redzēt košās krāsās. Lai arī pozitīva un laipna pret apkārtējiem, dzejniece domās ar sevi ir skarba: „*Šī melnā pārle/ Ir visa mana dzīve.../ Sniedz vienu skūpstu/ Par manu dzīvi, mīļais,/ Lai varu mierā aiziet*”(3,123.lpp.). Nāves motīvs Pormales dzejā ir tas mistiskais, kas liek aizdomāties. Kas ir bijis tas, kas lirisko, pozitīvi noskaņoto, pasauli mīlošo dzejnieci licis dažbrīd sacerēt tik dziļi smeldzošas, nāvi vēstošas rindas.

Tā vien šķiet, ka dzejniece nojautusi nāves klātesamību, tādēļ neizpratnē vaicājusi vai viņas laiks bijis pietiekošs, vai paveikts viss iecerētais: „*Es- akmens esmu,/ Jūs- jūra mūžam dižā/ Pie mana vaiga.../ Ar ko jūs lepojaties?-/ Ar to, ka lēni dilstu?*”(3,98.lpp.)

Gan esejas teksts, gan dzejas rindas, kurās sastopams nāves motīvs liecina par to, ka, lai cik skaudra būtu patiesība un nojausma par nāves klātbūtni jaunās sievietes dzīvē, Pormale no nāves nav baidījusi. Viņa to pieņēmusi un cerējusi viņai atvēlētajā laikā paveikt ieplānoto, viņa vēlējusi izdzīvot savu laiku, rādot savu dvēseles dziļumu citiem un piedāvājot savu labestību un sirsnību caur dzejas rindām: „*Kā tevi paturēt, tu- diena saulainā?/ Jo galvenais ir- lielā dzīvesprieka elpa/ Pār pasauli./ Un tad?/ Kas tad?/ Tad- nāves nav. Tad cilvēks spēkā ieaug,/ Ar likteni sāk brīnišķīgas spēles./ Viņš darbā steidz ar dziesmiņu uz mēles/ Un cenšas nākamības raugā sevi iejaukt*”(18,108.lpp.).

Ir atrodamas pat tādas dzejas rindas, kurās Pormale izsaka nožēlu par savu vājumu nāves un slimības priekšā, atvainojas, ka tam ļāvusies: „*Jel piedod, labais,/ Manu neticību ļauno:/ Kad slima esmu,/ Es dzīvi melnā redzu./ Tu – baltas buras lida*”(3,110.lpp.).

1.4.2. Pēdējā gaita

Tikai pusmūžā esošās dzejnieces nāve- smags zaudējums mātei un brāļiem, pārdzīvojums radniekiem, liels izbrīns kolēģiem un cilvēkiem, kas zinājuši Ausmu Pormali. Dzejniece mirusi 1979.gada 17.novembrī.

Smagā slimība novārdzināja pavisam, un 1979.gada rudenī saņēmām sēru vēsti- mirusi. Vienatnē, savā istabā starp grāmatām.¹⁶

---

¹⁶ Rismane I. Ceļā uz vārda zenītu. //Pormale A. Zvaigžņukrusts. - Rīga: Liesma, 1987, 9.lpp.

Dzejnieces krustmeita Kaija dalās atmiņās: „Ausma bija ļoti iemīlēta. Mēs parūpējāmies, lai savā pēdējā gaitā Ausma tiktu pavadīta godam. Ausma tika koši uzkrāsota, ietērpa zaļā kleitā, uzvilktas kurpes augstiem papēžiem- izskatījās kā dzīva”(16,21.03.2009.).

Ausma Pormale apglabāta Rīgā Raiņa kapos. Bērēs bijis ļoti daudz cilvēku, liela burzma. Spēlējuši čellisti un stāvējusi goda sardze no Rakstnieku savienības. Organizatoriskās lietas par bērēm galvenokārt uzņēmusies Rakstnieku savienība (sk. 13.pielikumu).

Bērēs nāca pavadīt tuvinieki, draugi, lasītāji. Lai gan uz tādu iznākumu varējām būt gatavi, taču trieciens smags ir vienmēr. Mārtiņrozes uz dzejnieces kapa viesā skumjas, ka dzīve palikusi pusvārdā.¹⁷

Pieminekļis darināts Pļaviņās, piemeklēts un uzstādīts pēc Ausmas mātes iniciatīvas. Māte uz akmens likusi iegravēt Ausmas sacerētās dzejas rindas: „*Kā maize, ko diendienā ēd,/ Kā putniņš, uz zara, kas sēd:/ Tik parasta bij mana dzīve*”(15,39.lpp.) (sk. 14.pielikumu).

Pēc A.Pormales nāves tiek publicēti vairāki dzejniecei veltīti dzejoļi, skumīgi nekrologi par pāragro aiziešanu- pārāk īso dienu, kas palikusi neizdzīvota. Izbrīns par atsaucīgo cilvēku, kura dzīves pavediens pārtrūcis pašā spēku plaukumā. Izteiksmīgākos veltījuma dzejoļus A.Pormalei sarakstījuši I.Ziedonis, J.More un R.Venta (sk. 15.pielikumu).

Paliek līdz galam neizdzīvota dzīve. Un tā tad arī ir- pažas Ausmas Pormales vistraģiskākais dzejolis.¹⁸

---

¹⁷ Rismane I. Ceļā uz vārda zenītu. //Pormale A. Zvaigžņukrusts. - Rīga: Liesma, 1987, 9.lpp.

¹⁸ Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 14.lpp.

2. DZEJNIECE ATMIŅU UN VĒSTUĻU AINĀS

Ausma Pormale kā labestīga, izpalīdzīga, bet trausla un dzīves skaistumu meklējoša personība palikusi atmiņā tiem cilvēkiem, kas viņu pazinuši, kā arī tiem, kas lasījuši viņas dzeju- raduši sev mierinājumu un atbalstu Pormales dzejas rindās.

Atzīstami Ilgas Rismanes vārdi vēstulē par dzejnieci: „Varbūt, ka viņa pāragri aizgāja mūžībā, lai pēc iespējas ilgāk dzīvotu mūsos!”(19,28.04.2009.)

Savā esejā ar zīmīgu nosaukumu „Atceries mani” Ausma Pormale uzrunā lasītāju: „*Man ir tikai viena vēlēšanās: lai Tu laiku pa laikam atcerētos mani – Tu, kas manu dzīvi pārvērtis mūžam degošā silā*”(14,236.lpp.).

Ausma Pormale ir mums kā maza zvaigznīte, kas uzliesmo lielajā debesu izplatījumā. Kustība laikā un mūsu literatūrā ir viņas spēks. Un cilvēki, kas viņu mīlēja... ir palikuši kopā ar viņu- šeit, izjustākajā un taisnīgākajā dzejas daļā.¹⁹

Daudziem A.Pormale palikusi atmiņā kā jauka, bezgala sirsnīga personība. Leons Briedis par Ausmu Pormali saka: „Ausma bija ļoti emocionāla, jūtīga un trausla, uzreiz pārdzīvoja notiekošo. Viņa vienmēr juta līdzī. Viņai piemita atklātība, liela sirsnība un iejūtība. Ausma bija ārkārtīgi emocionāla- trausls cerīzars virs bezdibeņa. Jauka kaimiņiene un sabiedrotā, tik jauka kaimiņa man nekad vairāk nav bijis un nebūs, apbrīnojami toleranta un saprotoša. Šķietami neaizsargāta, bet varēja savas grūtības panest bez žēlošanās(..) Silts, gaišs cilvēks ar labu auru”(8,20.04.2009.).

A.Pormales draudzene un kolēģe Ilga Rismane, atsaucot atmiņā dzejnieci, vēstulē raksta: „Ausma Pormale ir patiešām neatkārtojama personība, un nāk vēl aizvien atmiņā viņas sirsnīgums un dzejiskums, dzīves alka un spēja darboties literatūrā arī tad, kad spēka rezerves izsīkst un dzen izmisumā. (..) Pati Ausma- pasīka augumā, lielām acīm, it kā izbrīnīta. (..) Viņa apbur ar savu asprātību un iekšējo apgarotību. Viņa palikusi atmiņā precīza, izpildīga, ar savu izkopto gribasspēku un lepnumu. Talantīga, centīga, dzīvespriecīga, arīdzan apdomīga un piesardzīga savos izteikumos”(19,28.04.2009.).

Dzejniece Ausma Pormale bijusi maiga būtne- trausla gan fiziski, gan iekšēji savā dvēselē. Pormales liriskā varone ir sapņaina, tomēr viņai ir cīņas spars pievarēt dzīves uzliktos pārbaudījumus. Var apgalvot, ka liriskā varone ir pati dzejniece- viņa raksta par savām sajūtām,

---

¹⁹ Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 15.lpp.

domām, dod vērtējumu norisēm dabā un cilvēku uzvedībā, svarīgu lomu atvēl mīlestībai: „...*Un tomēr sapņošu kā pūce sapņo dienā/ Uz kupla zara nekustīgi sēžot./ Es ierakšos ar galvu pļavu sienā-/ Lai apjaustu: ar mīlas rīta ausmu/ Reiz ziedēs tava sirds un mana arī ziedēs!*” (14,107.lpp.)

Savā esejā „Skudras viedā retais ietiek” Ilga Rismane atzīst, ka joprojām daudzi atceras dzejnieci Ausmu Pormali un piemin viņu ar labu vārdu.

Daudzi cilvēki vēl atceras Ausmas Pormales pārliecinošo balsu tembru un alkas pēc radoša dzejas darba, kam viņa arī lielā mērā dzīvoja. Pat tad, kad tas likās neiespējami. Ciena viņas bijību pret dzīves norisēm.²⁰

2.1. „Dzejniece no Dieva žēlastības”

A.Pormale visos cilvēkos vērusies ar labestību, vienmēr pateikusi kādu labu un mīlu vārdu. Savu dvēseles gaišumu devusi visiem un cerējusi to pašu saņemt atpakaļ: „*Es nezinu, kas pasaulē labāks var būt/ Par lecošu sauli, spodru rasu un ūdeni aukstu./ Bet es zinu, ko cilvēka dvēsele jūt./ Kad viņš, darba rītam pasniedzis plaukstu,/ Pa saules tiltu uz dienu iet*” (6,6.lpp.). Skarbajai dzīves realitātei Pormale bijusi pārāk maiga un sapņojoša būtne, kas lielākoties atradies kādu sprīdi virs zemes (sk. 16.pielikumu).

Ināra Sudare par Ausmas Pormales garīgo pasauli rakstījusi: „Grūti iztēloties, ka Ausma kādreiz varētu būt dusmīga. Šķiet, viņa dzīvoja pasaulē, kurā nezina ļaunumu un kurā valda tikai mīlestība. Varbūt tāpēc reālajā dzīvē katrs pāridarījums, nepatiesība, meli viņai izgāja caur sirdi, pasliktinot jau tā vājo veselību²¹”.

Priekšstatu par dzejnieces attiecībām ar kolēģiem, paziņām un apkārtējiem cilvēkiem sniedz grāmatu ieraksti no A.Pormales personīgajām grāmatām, kuras dzejniecei dāvājuši zināmi rakstnieki un dzejnieki. Ierakstos Ausma Pormale dēvēta par Ausmiņu; mīlo, jauko dzejnieci; sirdsdzejnieci; dzejnieci ar spārnēm; dzejnieci ar lielo dvēseli; dzejnieci ar jaunības un mīlestības sirdi.

Īpaši sirsnīgas uzrunas un laba vēlējumi lasāmi no dzejnieces un A.Pormales dzejas konsultantes Mirdzas Ķempes. Bieži viņa lietojusi uzrunas formu: „Ausmiņai- mazajai un lielajai dzejniecītei!” 1962.gadā M.Ķempe novēlējusi: „Lai būtu Laime smalkajai, mazajai Ausmiņai!”

²⁰ Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 16.lpp.

²¹ Sudare I. Gaismas ķērāja dzīves jūrā. – Staburags, Nr.49, 2009, 8.lpp.

Ieraksti un novēlējumi ir gan latviešu, gan krievu, arī lietuviešu un esperanto valodās. Laba vēlējumu reizē ar savām grāmatām dāvājuši daudzi A.Pormales laika biedri: Arvīds Skalbe, Ojārs Vācietis, Alfrēds Krūklis, Imants Lasmanis, Andris Vējāns, Vizma Beldeveica, Imants Auziņš, Valdemārs Ancītis, Pēteris Zeile un citas zināmas un mazāk zināmas tā laika personības (sk. 17.pielikumu).

Uzmundrinošus vārdus dzejniecei dāvājis Harijs Skuja: „Ausmiņ, Tikai uz priekšu, uz priekšu!” Pateicības un slavinājuma vārdi izskan Aivara Kalves ierakstā: „Ausmiņ, visvairāk jau man vajadzētu Tevi apsveikt par labajiem dzejoļiem, par Taviem dzejolišiem. Un lai Tev neietu „puslīdz”. To ne.” Savdabīgs un interesants ir Eižena Vēvera veltītais ieraksts 1972.gadā: „Manai mazajai ekzotiskajai draudzenei Ausmai Pormalei, dzejniecei no Likteņa žēlastības”(sk. 18.pielikumu).

Interesanti, ka līdzīgu raksturojumu savās atmiņās par dzejnieci sniedz arī Leons Briedis, sakot: „Bez vārda runas mēs viņu pieņemām kā dzejnieci no Dieva žēlastības, kas viņa laikam arī bija. Un kļūmītes vai nemākulības, kas katram no mums ir, to piedevām, tas mums nebija svarīgi, svarīga bija būtība- vai tu esi dzejnieks pēc būtības”(8,20.04.2009.).

2.2. „Pērlība” dzejnieces uzvedībā

Pormale spējusi radīt izbrīnu apkārtējos- gan ar savu izturēšanos, gan dzejas rindām. Arī ar ekstravaganto ģērbšanos viņa jau ārēji paudusi nepiemērotību šai skarbajai dzīvei, viņa gribēja lidot, celties līdz saviem sapņiem: „*Citā pasaulē biju:/ Putu kalnos iekšā;/ Tālu tālu un augstu augstu,/ Kur pats apvārsnis priekšā./ Maigo mākoņu dūnās/ Es gulēju ilgi./ Zem manis- jūra,/ Priežu meži, akmeņi sūnās:/ Zināmais mīlais./ Tomēr es gribētu atkal,/ Atkal reiz, kādreiz, vienalga,/ Kaut vai pēc tūkstoš gadiem,/ Sevi no zemes atkalt,/ Pie kuras/ Kā dzintara lāse/ Pie sudraba mežģīņu ietvara/ piekalta esmu*”(20). Lidojuma sajūtu viņa notvēra rakstot dzeju, tajā iekļaujot savas ilgas pēc pasaules skaistuma, reizēm arī vientulības un mīlestības alkas.

Dzejniecei piemitušas īpašas, savdabīgas rakstura iezīmes, ko Ausmas Pormales pazinēji atzinuši kā īpatnības, kas var piederēt tikai mākslinieciski domājošam un garīgam, nepraktiskas dzīves cilvēkam. Ne velti Ausmas brālis Aleksandrs savulaik esot teicis: „Man māsa ir pērlīga!” ar to domājot māsas kaprīzes, pēkšņo domu mainību.

Par domu mainību Ausmas raksturojumā izteicies arī dzejnieces bijušais vīrs Vilis Georgs Silenieks: „Liela un neprognozējama dvēseles vibrāciju amplitūda nemitīgi pārveido Ausmas atklāsmes”(12,27.05.2009.).

Ausmas Pormales brāļa meita Benita Bunkovska atceras reizi, kad abas gājušas uz teātri: „Ausma bija īpatnējs cilvēks, laikam jau kā visi mākslinieki, arī ģērbšanās dažkārt viņai bija īpatnēja jeb varbūt īpaša. Katrā ziņā, man, kā toreiz jaunai meitenei,- tā likās pārsteidzoša un atšķirīga. Kopā gājām uz teātri, bija ziema, bet Ausma bija tērpusies gaiši dzeltenās biksēs, plānā vasaras blūzē un ap kaklu bija aplikusi lapsu”(21,21.04.2009.). Arī krustmeita Kaija uzsver, ka Ausma pratusi no visparastākajām lietām panākt efektu, viņai nekad nav bijušas nozīmīgas materiālās vērtības, visu izteica tikai garīgums un tā brīža sajūtas. Ausma Pormale vienmēr ir steigusies dzīvot, pat kosmētiku dažkārt uzlikusi tādā steigā, ka grims izskatījies nepabeigts. „*Cik gan labi nesastingt, bet dzīvot,/ Dzīves dzelmē dziļi, dziļi nirt,/ Atļaut matiem spējos vējos plīvot,/ Atļaut zvaigznēm pašā sirdī birt!*”(3,53.lpp.)

Pati Ausma Pormale sevi raksturo šādi: - Esmu labsirdīga, diezgan vientuļa dāma. Manas pazīšanās zīmes ir desmit sirmot sākušī mati labajos deniņos un viens mākslīgs zobs. Skumju brīžos valkāju tumšbrūna stikla saules brilles.²²

Dzejniecei bijusi jūtīga un emocionāla, tomēr savu privāto telpu viņa sargājusi jo īpaši. Pormale pilnībā uzticējās tikai pašiem tuvākajiem cilvēkiem, runājot par savu personīgo dzīvi un attiecībām, bijusi piesardzīga, ir bijis jāuzmanās, lai dzejniecei nepajautātu ko lieku. Radniece Benita stāsta: „Nedrīkstēja Ausmai jautāt neko tādu, uz ko viņa nevēlētos atbildēt. Tādā ziņā viņa bija šerpa- tādā kā kapsulā iedzīvojusies”(21,21.04.2009.).

A.Pormalei paticis uzņemt ciemiņus, tomēr par vizīti bijis iepriekš jābrīdina, savādāk varējis gadīties, ka dzejniece pasaka: „Nevaru tevi šobrīd pieņemt!” un durvis aizver. Arī Leons Briedis atceras: „Manam vecākajam dēlam vienīgajam bija brīvs tur jebkurā brīdī atrasties. Tā viņa nemīlēja, ka svešs nāktu bez īpaša uzaicinājuma”(8,20.04.2009.).

Apkārtējā vide, kurā dzejniece uzturējās, liecināja par Pormales sapņaino dabu. Mazā istabiņa vienmēr bijusi grāmatu pilna, tās bijušas visur- plauktos, uz grīdas- bieži pārcilātas un lasītas. Nozīmīga vieta istabā rakstāmmašīnai, kas ieņēmusi ļoti svarīgu lomu A.Pormales dzīvē. Rakstāmmašīna bijusi galvenais dzejnieces darbarīks. Ciemojoties nav bijis vēlams to aizskart. Brīdī, kad jāmaina jaunā rakstāmmašīna pret veco, tapis dzejolis: „*Mani pirksti kļūs stingri/ no bailēm,/ vai patikšu/ jaunajai,/ spožajai markai...*”(2.) Dzejniecei ļoti patikušas puķes, tās

²² Rismane I. Skudras viedā retais ietiek // Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 12.lpp.

vienmēr bijušas istabā. Viņa pieķērusies savām lietām, savai dzīves telpai, tas atspoguļojas dzejolī, kur autore jautā: „*Ai, manas mīļās un daiļās lietas/ Vai par daudz jums pienākas vietas?*” (14,21.lpp.) (sk. 19.pielikumu)

Dzīvē Pormale bijusi nepraktiska, tomēr vienmēr gribējusi visiem palīdzēt. Dzejniece nav domājusi vai darbs viņai pa spēkam, galvenais celties un darīt, atbalstīt citu ieceres. Arī I.Rismane vēstulē atzīst: „Kur sapnis, kur īstenība? Nepraktiska!? Ikdienu sūrmei nepiemērota-par trauslu” (19,28.04.2009.).

Kaut arī ne tik spēcīga fiziski, Ausma Pormale vienmēr bija stipra gaīgi, dzejniecei piemita iekšēja dziņa, uzdrīkstēšanās, viņa nevēlējās būt mierā, viņa gribēja būt noderīga un atrasties nepārtrauktā kustībā, pieņemt dzīves izaicinājumus. Par savu iekšējo nemieru A.Pormale raksta dzejolī „Nerimtība”: „*Man viena sirds,/ Kas desmit citas mīl./ Man divas rokas,/ Kas četrus kalnus reizē gāž./ Ko vairāk vēlēties?/ Bet nerimst sirds,/ Un nerimst rokas,/ Sirds sāp,/ Un rokas deg./ Ko sirdij vajag,/ Nezinu,/ Bet rokām vajag/ Jaunu kalnu*” (6,21.lpp.).

2.3. Dvēseles skaidrība

Ausmai Pormalei bija plaša, mīlestībai atvērta, ļoti patiesa un skaidra dvēsele. Pret visiem viņa izturējusies jauki, ar lielu iecietību un sapratni. Dzejniecei patīcis būt sabiedrībā, viņa mīlējusi cilvēkus. Leona Briedis saka: „Dzejniecei bija laba aura” (8,20.04.2009.).

Satiekot pazīstamos, patīcis tos apskaut, noskūpstīt uz vaiga un uzrunāt mīļvārdos jeb sevis izvēlētos īpašajos vārdos. Tā, piemēram, brāli Aleksandru dzejniece saukusi par Alli.

Ļoti mīlējusi bērnus, diemžēl veselības problēmu dēļ bērni Pormalei nav bijuši. Brāļa Aleksandra dēlam Ziedonim viņa veltījusi dzejoli (sk. 20.pielikumu), kurā stāsta par trīsgadīgā puīšļa draiskulību: „*Neesmu pumpurs neesmu zieds./ Esmu zēns, un- punkts*” (14,40.lpp.). Ausma Pormale labprāt auklējusi kaimiņa Leona Brieža dēlu. Atmiņās Leons Briedis saka: „Manu vecāko dēlu viņa bieži ir auklējusi, tas pats par sevi saprotams, ja mums vajadzēja kaut kur pazust, aiziet uz kādu teātra izrādi vai kaut kur aizbraukt, tad Ausma bija tā, kas pieskatīja mūsu dēlu.(..) Mans dēls joza pie viņas, kā tik bija kāds brīvs brītiņš, tā viņš tur līda iekšā, es nezinu ar ko viņi tur nodarbojās. Ausma laikam lasīja pasakas priekšā” (8,20.04.2009.).

Bērnu Ausma Pormale uzskata par smaidu, kas „grezno dabas vaigu”. Viņa atklāj, ka īpašs starojums tai vietai, kur bērns gājis: „*Vai pienene tur staigāt mācās/ pa pļavas lāmu sīkiem solīšiem?/ No kā tāds zeltainums, man minēt nācās,/ līdz ieraudzīju: bērniņš iet!*” (3,14.lpp.)

Lielu un nozīmīgu vietu dzejnieces dzīvē ieņem māte. Bieži Ausma dodas ciemos pie mammas uz Pļaviņām, vienmēr māti piemin ar labu vārdu, raksta viņai vēstules, aicina ciemos uz Rīgu un Maskavu, velta dzejoļus. Kaut arī raksturu ziņā abas bijušas atšķirīgas, sapratušās labi. Pormales krustmeita Kaija stāsta, ka vecāmāte- Ausmas māte- bijusi valdonīga sieviete, ar stingru raksturu, savukārt Ausma viņai pakļāvusies un ļoti mīlējusi, uzskatīdama māti par eņģeli.

Savā dzejolī „Māte” viņa aizrāda: „*Nocel, vīrs, cepuri, savu hūti vai bereti:/ Tev garām drusciņ salīkusi, bet tādēļ ne mazāk cēla iet mana māte*”(6,22.lpp.). Dzejolī „Ceļš uz mieru” Ausma Pormale atzīst, ka māte ir tas cilvēks, pie kura vienmēr var rast mierinājumu: „*No ļaužu divkosības pēkšņi asi dzelta,/ Pie tevis atnāku un saku: - Pieņem, māt,/ Arvien vēl esmu saulē neiecelta,/ Arvien vēl nevarīga, mīlo māt!*”(3,63.lpp.)

Kaut arī materiālo apstākļu un neveselības dēļ nav bijis iespējams bieži ciemoties pie radiem, tomēr Pormale tos ļoti cienījusi un mīlējusi. Rakstījusi vēstules, sūtījusi nelielas dāvaniņas- atklātnītes, nozīmītes, savas fotogrāfijas radu bērniem. „Ausma ar visiem pa labam- materiāli viņa palīdzēt nevarēja, bet ar labu vārdu vienmēr!”(21,21.04.2009.) saka Ausmas brāļa meita Benita.

Dzejniece sarakstījusi akrostihu (dzejolis, kura rindu pirmie burti, lasīti uz leju, veido vārdu, kam darbs veltīts²³) savam dvīņu brālim Gunāram (sk. 21.pielikumu): „*Guntiņa vizēja naktī uz ceļa-/ Un ņirbēja zaļgani jāņtārpiņi./ Nav zināms, vai rītos tie agri ceļas-/ Ārs nemēdz tos austrā spīdināt./ Redziet, cik žirgti vārdi mums veļas,/ Savus darbiņus- no sirds uz sirdi ripinot!*”(14,63.lpp.).

Sarunā par A.Pormali rakstnieks Leons Briedis atceras kopā dzīvošanas laiku komunālajā dzīvoklī: „Manā izpratnē, tolaik mūsu izpratnē, viņa bija bezgala jauka, nešizēniska būtne, tāda garīga, ēteriska būtne, bezgala naiva, vārda visskaistākā nozīmē un izpratnē. Kā jau tas mēdz būt, mēs viņas naivitāti laiku pa laikam izmantojām ļaunprātīgi savos nolūkos, zinādami, ka viņa tāda naiva, visam tic, ko saka. Sapņaina, nešizēniska būtne. Pavilkām viņu uz zoba, drusku pazobojāmies. Visādi ir bijis. Bet viņa nekad neņēma ļaunā, viņa bija ārkārtīgi sirsnīgs, jūtīgs, gaisīgs, garīgs, ēterisks taurentiņš. Ļoti sirsnīgs, liriski noskaņots cilvēks. Nekad nebija nekādu konfliktu, apvainošanās. Tas ir tas galvenais iespaids. Mēs visi tur dzīvojām kā ģimene”(8,20.04.2009.).

---

²³ Valeinis V. Ievads literatūrzinātnē. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 150.lpp.

2.4. Mirdza Ķempe dzejnieces dzīvē

Garīgi vistuvākais cilvēks, uzticības persona un draudzene, dzejas konsultante un padomdevēja, viens no svarīgākajiem cilvēkiem Ausmas Pormales dzīvē ir dzejniece Mirdza Ķempe (1907-1974). Varētu pat teikt, ka Pormale jūsmo par M. Ķempi, vēstulē dzejniecei viņa velta šādas rindas: „Ticiet, neticiet, bet šobrīd manī esat Jūs, tikai Jūs- lielisks cilvēks un lieliska dzejniece! Varbūt man nemaz nav tiesību to teikt...” Vēstulei pievienots dzejolis „Mīlestība”, kas sarakstīts par godu Mirdzai Ķempei: „*Es negribēju tevi vārdā saukt./ Es gribēju no tevis aiziet projām./ Ar visām saknēm izraut tavu koku./ Kas gadiem ilgi plaukst un mani moka./ Jo tam ir jāzaro, tam vajag pļesties, augt./ Kaut manā sirdī pārāk maz ir vietas./ (Te pārāk ievainota, tāpēc pārāk šaura.)/ Bet nespēju es līksmi maršēt cauri/ Tai pasaulei, kas smagu soli ieta./ Tā atkārtosies, atkārtosies, atkārtosies./ Un atkal vajadzēs to vārdā saukt!./ Es mīlēšu līdz pašai nebūtībai./ Es mīlēšu, kaut mani simtkārt nemīl./ Ko gribu, mīlēšu, un neizmācīs mani/ Ne padoms labs, ne apvainojums skarbs./ Ne zobgalīgu mēļu skāņie zvani./ Ne arī ilgš un tīši meklēts darbs... Vien noraidījums krūtīs pušu plēsīs/ Un noraidījums ceļā mietus dzīs./ Bet noraidījums ilgas neizdzēsīs./ Ir ilgām dzelzains, ļoti lepns spīts”*(5,12.07.1958.).

2.4.1. Dzejas konsultante

A.Pormale dzejnieci M.Ķempi satiek 1953. gadā, kad skolas direktore aizvedusi meiteni uz Rīgu. Pieredzes bagātā dzejniece uzreiz esot teikusi, ka meitenē mājō dzejnieces gars, tikai talantu vajagot izkopt. Pēc šīs tikšanās izveidojas ilglaicīga sarakste, vēlāk arī tuva draudzība līdz pat M.Ķempes nāvei. Ausmai Pormalei ļoti patīcis rakstīt, arī saņemt vēstules: „*Āodien atkal uz galda man vēstules staro./ Jā, tās staro vismaigākās krāsās!./ Un es ieklausos vēstulēs šajās kā māsās./ Lasot teikumus īsos un garos”*(2).

Kā dzejas konsultante Mirdza Ķempe pret jauno Ausmu ir prasīga, reizēm asa izteikumos un komentāros par dzejas rindām, kas viņai nosūtītas: „Katrā ziņā Jums jāšargās no teatrālisma, kas padara dvēseli šauru un tukšu (..) nedrīkst būt manierība, cenšanās būt oriģinālai, nevis dziļai”(10,01.02.1958.).

Tautas dzejnieces garīgais spēks, dziļā kultūra audzina Ausmu Pormali, palīdz uziet dziļos dvēseles slāņos vēl dziļāku dzejas satvaru. Ievērojamā dzejniece līdz pat mūža galam dzīvo līdzī

Ausmas Pormales priekiem un bēdām. Mirdza Ķempe- Ausmas Pormales garīgā māte- dāvināja viņai fotoportretu ar veltījumu „Manai meitiņai Ausmai”.²⁴

Uzturot saziņu ar dzejnieci M.Ķempi, Ausmai Pormalei veidojas interese par austrumu kultūru, mākslu, bez šaubām, arī rakstniecību. Gandrīz vienmēr vēstulei tiek pievienoti jaunākie dzejoļi, prasīti padomi, kā labāk veidot atskaņas, kā veidot pantu formu un citas ar dzejas tehnikas īpatnībām saistītas lietas, rodas interese par atdzejošanas tehniku. Kādā vēstulē jaunā dzejniece taisnojas: „Vājie dzejoļi sāp, bet lieliskie tik viegli nerodas”(5,16.10.1958.).

Mirdza Ķempe kā dzejas konsultante Ausmai atbild precīzi, norādot gan uz pozitīvi vērtējamiem veikumiem, gan uz lietām, kuras nav tik veiksmīgas. Bez vajadzības neizsaka uzslavas, tās jaunajai dzejniecei jānopelna grūtajā izglītošanās procesā. Ja arī Ķempe norādījusi uz pozitīvo Pormales veikumos, tad vienlīdz varējusi piemetināt klāt arī lietas, kas jālabo: „Man tajos patika izjūtu smalkums, dedzīgs temperaments, atsevišķas īpatnas gleznas, savdabīgi izteicieni, kas kā dzirkstis izezaigojas Jūsu dzejas vēl grumbuļainajā rakstā”(10,09.05.1957.).

Ilgstošā sarakste ar Mirdzu Ķempi Ausmu Pormali ir gan mācījusi, gan garīgi apskaidrojusi. Dažreiz tā bija arī skarba, pārmetumi bija pelnīti. Par nepietiekošu koncentrēšanos dzejasdotumu izkopšanā, par nevarību sadzīves likstās, par nepietiekamu mācīšanos utt.²⁵

2.4.2. Sarakste

Pētot saraksti ar M.Ķempi, var izsekot līdz tam, kā izveidojas abu dzejnieču attiecības. Sākotnēji Ausmas Pormales vēstulēs ir naivas, meitenīgas rindas, kurās viņa savai dzejas konsultantei sūdzas par dzīves grūtībām, dažādām ikdienišķām nebūšanām, klāt pievienojot arī savus dzejas darbus. Šajā laikā Ķempe atbild formāli, tās ir ar rakstāmāšīnu rakstītas vēstules, samērā īsas, galvenokārt veltītas dzejas tehniskajam izpildījumam, dažādiem aizrādījumiem par nepilnībām Pormales dzejā.

Vēstules Mirdzai Ķempei Ausmas Pormale vienmēr iesākusi ar uzrunu: „Mīļā, dzejniece!”(5) Viņa rakstījusi sirsnīgas vēstules, stāstījusi gan par ikdienas nebūšanām, veselības problēmām, ķībelēm ar darbu, gan saviem pārdzīvojumiem, problēmām, kas rodas, rakstot dzeju. Vienmēr apjautājusies vai dzejoļos nav kādas nepilnības, ieteikumus vienmēr ņēmusi vērā un izlabojusi kļūdas. Daudzas vēstules ir dziļi personiskas, par tādām tēmām, ko kuram katram neuztic.

²⁴ Rismane I. Ceļā uz vārda zenītu.// Pormale A. Zvaigžņukrusts. - Rīga: Liesma, 1987, 8. lpp.

²⁵ Turpat. – 9. lpp.

Pēc nedaudzajām Ķempes ieturētajām vēstulēm Ausma ar savu atklātību un sirsnību iemanto savas autoritātes sirdi. Ķempes vēstules kļūst atklātākas, norādījumiem par dzeju blakus lasāmas rindas par notikumiem dzejnieces ģimenes dzīvē, attiecībās ar paziņām. Vēstules Ķempe sāk sūtīt Ausmai uz mājām, nevis kā iepriekš uz skolu, vēstules pienāk rokrakstā un tajās tiek doti norādījumi ne tikai par dzejošanas mākslu. Bieži vēstules tiek iesāktas ar uzrunu: „Mazā Ausmiņa!”(10) Vēstulēs M.Ķempe iesaka Ausmai nepārpulēties, iesaka neuzticēties visiem cilvēkiem, dod padomus attiecību veidošanā.

Zinot Ausmas spaidīgos apstākļus, M.Ķempe iespēju robežās cenšas pabalstīt jauno dzejnieci arī materiāli. Vēl ejot skolā, Ausma saņem paciņu no savas dzejas konsultantes, kurā ir jauna vilnas kleita, svārciņi un blūze. Sūtījumam klāt pievienota vēstule, kurā doti norādījumi, kā kombinēt apģērbu. M.Ķempe nekad neliedz padomu, aicina ciemos pie sevis uz mājām, palīdz arī Ausmai sameklēt dzīvesvietu Rīgā, ievēd dzejnieku sabiedrībā.

Izveidojas tuva un sirsnīga draudzība, kuru Ausma Pormale ļoti augstu vērtējusi. Pormale kā dzejniece un kā personība pilnveidojusies pateicoties draudzībai ar dzejnieci Mirdzu Ķempi. Ausma Pormale atvēlējusi lielu un nozīmīgu vietu garīgi vistuvāk stāvošajam cilvēkam viņas dzīvē- Mirdzai Ķempei.

Vēlākā laikā Ausmas Pormales sarakstēs ar Valdemāru Ancīti atklājas, ka dzejniece V.Ancītim glabāšanā sūtījusi dažādus literatūrvēsturiskus materiālus, tostarp arī korespondenci ar Mirdzu Ķempi. V.Ancītis raksta: „Ķempes vēstules, protams, mani interesētu gan. Tās, kuras negribat pati glabāt vai dot muzejam, sūtiet tikai šurp! Mirdza Ķempe plus Ausma Pormale, kopā tur iznāktu jau viena lappuse no latviešu jaunākās literatūras vēstures”(13,21.06.1974.).

Tomēr jau pēc gada V.Ancītis ziņo Ausmai Pormalei, ka muzejs „vāc kopā Tautas dzejnieces rokrakstus”, viņš piedāvā: „Ja nu jūs gribētu šīs vēstules nodot muzejam, lūdzu, rakstiet! (..) Protams, vēstules var glabāties arī pie manis. Tās ir kārtīgi novietotas, un es tās nevienam nerādu. Īsi sakot- kā Jums tīk- *as you like it*. (..) Gribēju tik pateikt, ka negribu Jums aizšķēršļot iespēju ietapt muzejā”(13,07.04.1975.).

3. LITERĀRĀ DARBĪBA

Ausma Pormale bija smalka un trausla kā dzīvē, tā dzejā. Jūtīgu dzīves skatu, izsmalcināta, gaisīga liriķe, romantiķe, kas tver pasaules skaistumu. Meklē cilvēkos labo un piever acis pret ļauno. Domājot par Ausmas Pormales daiļradi, vēstulē Ilga Rismane raksta: „Pamattēma- cilvēka iekšējā dzīve. Sapnis par sapni. Visur blakus: Maize. Māte. Mīlestība. Gods. Gudrība. Labklājība. Labestība”(19,28.04.2009.).

Ar savu dzeju Pormale lūdz cilvēkiem, lai tie nepaiet garām skaistumam. Dzejniecei bija savdabīgs un īpašs pasaules redzējums, jūtīga dvēsele, ko viņa centās attēlot savos dzejoļos, radot plašu emociju gammu. Visu, kas A. Pormalei notika apkārt, viņa izjuta caur sevi un uzreiz izlika uz papīra. Raugoties pasaulē, caur dzeju Pormalei bija svaīgi atrast sevi. Sarunā Leons Briedis izsaka atzinumu: „Ausmai Pormalei bija stiprs iekšējais nervs dzejā”(8,20.04.2009.).

Dzejniece gāja cilvēkos, lai saprastu kas labs, kas ļauns. Mācījās dažādas pantu formas, lai labāk izteiktu savu jūsmu un nosodījumu.²⁶

A.Pormales dzīves laikā iznāk četri dzejoļu krājumi: „Atveru logu” (1966), „Izturība” (1969), „Zem kokiem klausīties”(1973) un „Tāls, tāls tāds spožums” (1977). Pēc dzejnieces nāves I.Rismane sastāda vēl divas dzejoļu grāmatas: dzejas izlasi „Zvaigžņukrusts” (1987) un ārpus krājumiem publicēto dzeju un dažas esejas grāmatā „Mīlēt mūžam” (2004) (sk. 22.pielikumu).

„Vēlreiz uzsveru: Ausma Pormale ar saviem literārajiem darbiem paliek rakstniecības vēsturē. Un viņas jaunrade vēl joprojām pelna plašāku pētniecību un izvērtējumu...pozitīvā gaisotnē” (19,01.06.2009.), tā par Pormales atstāto literāro mantojumu izsakās I.Rismane.

3.1. Literārās darbības sākumposms

Rakstīt dzeju A.Pormale sākusi jau skolas laikā, pirmā publikācija 1957. gadā Jēkabpils laikrakstā „Brīvā Daugava”, 1958. gadā A. Pormales dzejoli pirmoreiz publicē literatūras mēnešraksts „Karogs”. Vēlāk izveidojas sadarbība ar Pļaviņu laikraksta „Daugavas Rīts” redakciju, kur jaunā dzejniece publicē dažādus rakstus, arī daiļdarbus, šī publicēšanās veicina valodas, arī stila izkopšanu.

---

²⁶ Rismane I. Ausmai Pormalei-50. - Literatūra un Māksla, Nr. 16/17, 1989, 4.lpp.

Gan dzejoļi, gan tēlojumi ir dvēseles norišu atspulgi, kuru gaismā vai plaiksnās pabijusi pati dzejniece. Tās ir pārdomas par dabu, tuvu un tālu garīgu uz fizisku pasauli. Plašu? Sašaurinātu? Gan vienu, gan otru- bet patiesu gan. Par jūtu dzīvi un gara lidojumu tur, kur var aizmirsties no smagās ikdienas. Par bagātu psihoemocionlaitāti un sadzīviska rakstura... arī ļoti radošiem veikumiem.²⁷

A.Pormale iegulda smagu darbu labojot un pārveidojot savus uzrakstītos dzejoļus, nereti arī jau publicētos (sk. 23.pielikumu). Viņa labprāt uzklausa kritiku. Daudz spēka un enerģijas iegulda mācoties dzejošanas tehniku. Daudz jautā, lai rastu atbildes uz sev interesējošiem jautājumiem. „*Jums šķiet, ka es nodarbojos ar sīkumiem/ Un smalkumos ieroku dzīvi./ Nestrīdēšos,/ Vien norādīšu uz bērnu:/ Skatieties-/ Šis puisītis vai šī meitenīte rāpo!/ Mums katram savs laiks ir jānorāpo,/ Pirms mēs ceļamies kājās un ejam*”(9,108.lpp.). Darba ir daudz un nepārtraukti dzejniecei ir iekšēja vēlme pilnveidoties un pašizglītoties.

Pormalei patīcis uzstāties ar savas dzejas lasījumiem, viņa piedalījies dažādos dzejai veltītos pasākumos, kuros labprāt deklamējusi savus dzejoļus. Ilga Rismane atzīmē: „Attālāku rajonu un uzņēmumu laikrakstos Ausmas dzeja bijusi iecienīta. To vajag prast novērtēt. Viņa izbraukumos ar dzeju devās kā savs, sen jau pazīstams un iecienīts cilvēks”(19,11.08.2009.).

3.1.1. Motivācija

Nav trūcis brīži, kad Ausma Pormale sastopas ar grūtībām. Dažbrīd grūtības sagādā mācību apjoms, zūd motivācija nopietnam darbam. Bieži māc šaubas par uzrakstītajiem darbiem, par šo tēmu Pormale vēstulē Mirdzai Ķempei raksta: „Esmu kā bailīgs trusis, kurš par varēm grib izrādīties drosmīgs, sniedzoties pēc kāpostlapas... Ar šo es vēlos pateikt, ka pēdējā laikā kļūstu ļoti tramīga, un katru dienu gaidu kaut ko vai nu ļoti labu, vai ļoti sliktu!”(5)

Ir vēlme parādīt sevi kā modernu, īpaši talantīgu un oriģinālu jauno dzejnieci, bet lai to sasniegtu, vajadzīgs liels darbs, arī pašizglītošanās. Tāpēc, jo īpaši dzejošanas sākumposmā, Ausma saņem aizrādījumus no saviem dzejas konsultantiem un padomdevējiem par steigu kādā viņa rada dzejoļus. Padomdevēji liek Pormalei atteikties no samākslotības un vairāk izkopt savu talantu un pats galvenais- mācīties.

Vizma Belševica, domājot par debitējušās dzejnieces veikumu, vēstulē Ausmai raksta: „Mācīties Jums vajag vairāk par visu. Un ja Jūs nesagatavosieties uz iestāšanos institūtā, es par

---

²⁷ Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 7.lpp.

Jums vispār nekā vairs negribēšu zināt. Dzeja ir smags, visa mūža darbs, un ja Jums nebūs rakstura sākumā, tad no Jums nekas neiznāks. Pašas vainas dēļ- jo talants Jums ir”(11,08.01.1963.).

Atgūt ticību saviem spēkiem un talantam palīdz labie vārdi un uzslavas par paveikto, tā, piemēram, Pormales laika biedrene jaunā dzejniece Jana More, uzrunā Ausmu: „Sveika, Aušņ! (..) Tava dzejiņa ļoti patiesa. Arī es tā kādreiz domāju”(22,19.01.1957.).

3.1.2. Pseidonīms

Dažkārt Ausma Pormale publicistikā sastopama ar pseidonīmu Pārsla Romvalde. A.Pormale pseidonīmu izmantojusi samērā reti, nav zināms, kāpēc izvēlēts tieši šāds vārdu salikums. Tāpat arī nav skaidrs vai šis pseidonīms atzīts no Ausmas dzejas konsultantes Mirdzas Ķempes puses, jo 1957. gada vēstulē lasāmas rindas, kur Ķempe bar nepieredzējušo jauno meiteni, kura vēlas izcelties un pieņemt īpašu, nedzirdētu vārdu. M.Ķempe raksta: „Kāpēc Jūs noniecināt savu skaisto latvisko vārdu un uzvārdu Ausma Pormale. Kāpēc Jūs ar to negribat pagodināt savu māti un tēvu, kas Jums devuši kā vārdu, tā uzvārdu, bet izvēlaties teatrālu, pat komisku pseidonīmu „Jolanta Tulpe”, kas skan it kā kādas vecas dāmas sentimentāls sagudrojums. Arī Manona Dikē nav nekāds piemērots vārds latviešu dzejniecei- tas der franču sievietei, ne Jums. Esiet īsta un vienkārša (..) Jūs dzejosiet un Jūs pazīs kā Ausmu Pormali”(10,5.09.1957.).

3.2. Galveno motīvu raksturojums izdotajos krājumos

Romantiskās dzejnieces Ausmas Pormales galvenā pamattēma dzejdarbos ir cilvēks šajā pasaulē, tā cīņa par vietu „zem saules”. A.Pormale rāda to pasaules skaistumu, ko cilvēkam būtu jāamācās saskatīt. Skaisto autore meklē kā cilvēkos pašos, tā arī dabā.

Dzejā spilgti dabas motīvi, kas caurvij cilvēka dzīvi. Pormalei īpašs talants sasaistīt cilvēka dzīvi ar tēliem un norisēm dabā: „*Man ausmas vaigā līksme jāierauga,/ Kaut vakarblāzmā viņa sevi tin./ Tai labu nakti jānovēl kā draugam,/ Kas manas neveiksmes un veiksmes zina...*”(6,56.lpp.). Pormales daiļradē saistībā ar cilvēku nozīmīgs saules un gaismas tēls. Daudzos dzejoļos nozīmīgs jūras motīvs: „*Par jūru brīnās,/ Kā viņa dun, kā brāzmo./ Bet it neviens vēl/ Pabrīnījies nebūs gan/ Cik dziļi jūra elpo*”(3,97.lpp.).

Ausmas Pormales dzeju caurstrāvo mīlestība. Mīlestība ir viens no autores dzejas motīvu stūrakmeņiem- tā ir mīlestība pret dabu, pret māti, darbu, dzīvi. Tāpat Pormale rāda arī mīlestības sāpes un vilšanos.

Kaut arī liriskā varone ir neaizsargāti trausla, iekšējā būtība ļauj pasauli vērtēt no vīrišķīgi stiprām pozīcijām.

Ausmas Pormales liriskā varone ir zinātkāra un sapņaina, varonīga un apņēmības pilna... piedalīties gaismas cīņā pret tumsu.²⁸

Dvēseliskums ir tas, ko lasītājs gaida un arī saņem, lasot Ausmas Pormales liriku. Dzejniece aicina līdzī savās izjūtās: „*Dalies ar mani manā dienā-/ Diena īsa un laba būs*”(3,17.lpp.).

Valdzina neliekuļotā, neuzbāzīgā sirsnība dažos Ausmas Pormales pantos.²⁹

3.2.1. Krājums „Atveru logu”

Pirmais A.Pormales dzejoļu krājums „Atveru logu” iznāk 1966.gadā. Krājumam atbilstošs nosaukums, jaunajai dzejniecei tas ir kā pieteikums pasaulei, kura viņai vēl sveša un ne līdz galam saprotama. „*Es piesaku sevi austošam rītam./ Pieņem jel mani, dzīvības devēj,/ skaistuma devēj,/ spirtuma devēj,/ vai ienāc pie manis krēslainā istabā,/ ienāc pie manis kā debesīs saule, kad lec,/ starodama kā mīloša sirds,/ prieka pārpilna,/labvēlīga*”(6,5.lpp.). Pormale sevi piesaka ne tikai kā jauno dzejnieci, bet arī kā cilvēku, kuram noteikts mērķis- dzīvot. Dzejniece atver logu jaunai dzīvei un lūdz lasītājus saredzēt to, ko redz viņa, A.Pormale lūdz „nepaiet garām skaistumam”.

Piesakot savu pirmo dzejoļu krājumu, Pormale ļoti konkrēti nosaka savu galveno māksliniecisko domu, savas daiļrades raksturojumu: „*Mans personiskais motīvs manos dzejoļos nerodas pats no sevis./ Es raugos cilvēkiem acīs, lai skatītu viņu dvēseles,/ Es pētu viņu dvēseles,/ lai mācītos dzīvot,/ un dzīvoju,/ lai varētu dzejot par tām*”(6,25.lpp.).

Krājumam „Atveru logu” raksturīga gaiša noskaņa. Dzejniece piesauc sauli, pavasari, vasaru. Gaisma šajā krājumā parādās kā spēks, tiek rādītas spilgtas un priecīgas krāsas, daudzkārt piesaukti dabas tēli. Dzejniece centusies radīt pozitīvi uzlādētas dzejas rindas, ar kurām lasītāju ieraut dzīves skaistumā: „*Es nezīnu, kas pasaulē labāks var būt/ Par lecošu sauli, spodru rasu un ūdeni aukstu*”(6,6.lpp.).

²⁸ Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004, 8.lpp.

²⁹ Damburs E. Galvenais- īsta literatūra. - Literatūra un Māksla, Nr. 1, 1962, 14.lpp.

„Atveru logu” liriskā varone meklē skaistumu it visā- cilvēkos, attiecībās, dabā.

Dabas skaistumu viņa vēro gan rītausmas sārtumā, gan stāvot lietū zem dzimtenes liepas vai iebrienot zaļajā pļavā, gan puķu tirgū, raugoties ziedu varavīksnēs.³⁰

Dzejniece runā par mīlestību, par jaunām iespējām, nākotnes cerībām. Pirmajā krājumā dzejniece šķietami bikli pieskaras mīlestības tēmai. „Atveru logu” iekļautie mīlestības dzejoļi rāda jaunības vieglās un gaisīgās jūtas: „...*Viņi negaida, kamēr kastaņām saplauks lapas,/ Viens otram no mīļajām acīm viņi vasaru paņēmu jau/ tagad*”(6,42.lpp.).

Tematiski viss Pormales pirmais dzejas krājums ir vērsts ar skatu nākotnē, cerot uz piepildītu dzīves ceļu: „*Tāpēc es nesaku ne vārda,/ bet eju pa neparastā tuneļa līniju/ taisni uz priekšu./ Kājās man nav nekas cits/ kā kokvilnas zeķes/ un lētas, šķietami ziemīgas kurpes:/ es gribu tālu/ un ilgi iet*”(6,27.lpp.).

3.2.2. Krājums „Izturība”

1969.gadā iznāk Pormales otrais dzejoļu krājums ar nosaukumu „Izturība”. Šajā krājumā apkopotie dzejoļi pauž galvenās dzīves atziņas un iespaidus, ko dzejniece guvusi ar „izturību” ejot pa dzīvi.

Visa grāmata ir kā sirsnīga, vaļširdīga saruna. Liriskā varone uzticas savam sarunu biedram kā labam draugam, kam var atklāt savas domas un noskaņas, vienalga kādas tās būtu, reizēm arī pretrunīgas, vietām mazliet pārspīlētas.³¹

Krājuma „Izturība” nodaļā „Pērles tuvums” dzejnieces domas un jūtas izteiktas, balstoties uz austrumu kultūru- japāņu tanku pantos (japāņu piecrinde (..), bezatskaņu pants, kura pirmajā un trešajā rindā ir pa piecām, bet pārējās pa septiņām zilbēm, kopā trīsdesmit viena zilbe. Galvenā tēze ietverta pirmajās trīs rindās, divās pēdējās tai piešķirta noskaņa, secinājums, atrisinājums³²). Tajos izteikta plaša dzejnieces sajūtu gamma: „*Prieks neprot sāpēt./ Bet sāpes neprot- norimt./ Pie jūras iešu/ Gan priecāties, gan aizmirst,/ Ka dzīve ir- viļņojums*”(3,99.lpp.).

Dzejoļi atspoguļo jaunās liriķes romantisko dabu līdzās stingrajam raksturam, cīņas sparam. „Izturībā” apkopotā dzeja skatās uz cilvēka jūtām, kuras radušās mīlestības pārdzīvojumu iespaidā: „...*Tu skūpstīji mani tikai uz pieres:/ No manām lūpām tu baidījies,/ Un atvadīšanās iznāca- aizkosta maize...*”(3,48.lpp.) Neveiksmīgas mīlestības rezultātā dažos

³⁰ Sirsone S. Arī skaistumam nepieciešams dziļums. – Karogs, Nr. 9, 1966, 163.lpp.

³¹ Sirsone S. Vairāk meklēt, vairāk arī atrast. – Karogs, Nr. 11, 1969, 165.lpp.

³² Valeinis V. Ievads literatūrzinātnē. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 140.lpp.

dzejoļos ieskanas arī atriebes motīvs: „*Būs reiz tā:/ Ar dunošu pieri tu atsitīsies pret šķautņainiem akmeņiem-/ Pret manas gribas un manas atriebības kaisītajiem akmeņiem;/ Nāvējoša būs naidā pāraugusī mīlestība*” (3,49.lpp.).

Galvenā dzejas pamatlīnija- pētīt cilvēka iekšējo pasauli un dvēseles sajūtas- paliek nemainīga arī autores otrajā krājumā. Mirkļa iespaidi, emocionalitāte un iekšējie pārdzīvojumi ir tie, kas raksturo Pormales dzejas rokrakstu.

Krājums „Izturība”, kaut arī turpina galvenās tēmas no iepriekšējā krājuma, ir atšķirīgs ar noskaņu. Ja „Atveru logu” dzejas rindas pārsvarā bija ar gaišu noskaņu, pozitīvi paceltas, tad „Izturība” tēlo pārdzīvojumus, kas liek dzīvē redzēt arī ēnas puses: „*Tava dzīve ir gaišāka/ par tevi pašu/ vai arī tik drūma,/ cik drūms tu pats*” (3,92.lpp.).

Līdzās emocionālajām un jūtas atklājošajām dzejas rindām, kas raksturo dzejnieces iekšējo pasauli, krājumā sastopami arī veltījuma dzejoļi- Aspazijai, dzimtajai vietai Līvāniem, Vecrīgai u.c.

Ausmas Pormales otrais krājums rāda nobriedušāku, dzīves pieredzējušāku lirisko varoni, kas ne tikai jūsmo par dzīves sniegtajām dāvanām, bet arī analizē notiekošo, izzina dvēseles noslēpumus, atklāj pārdzīvojumus un sāpes.

3.2.3. Krājums „Zem kokiem klausīties”

Krājums „Zem kokiem klausīties”, kas iznāk 1973.gadā, dēvējams par dzejnieces cīņas spara atklājēju, tajā ir pārdomas, mirkļa iespaidi, kur ieskanas skarbāki dzīves piepildījuma motīvi, dzejniece pieprasa nomākt ikdienību. Tā ir dzeja par dzīvi, kura jāpiepilda, lai pēc tās paliktu kāda vērtība, nedrīkst salūzt pirmo grūtību priekšā: „*Dzīvot tā,/ lai dzīve monuments:/ neatskaldīties,/ nesaskaldīties,/ nesabirzt drumslās kā vārgai vizlai./ Viss gatavs?/ Pilnīgs un skaists?/ Kāds neciešams komplekss!/ Neviens jau nav piedzimis dievs,/ būdams cilvēks./ UN TOMĒR...*” (9,54.lpp.)

Tāpat kā iepriekšējā krājumā Ausma Pormale turpina savas emocijas izteikt japāņu kultūrai atbilstošajos dzejas pantos, šoreiz tanku pantus papildinot arī ar haikām (trīsrinde- japāņu dzejas forma, kurā abas malējās rindas ir pieczilbju, vidējā- septiņzilbju³³).

Krājumā autore iekļāvusi dzejoļus, kas veltīti rakstnieku Ļ.Tolstoja, Raiņa un J.Grota daiļradei.

³³ Valeinis V. Ievads literatūrzinātnē. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 139.lpp.

Krājumā „Zem kokiem klausīties” iekļauti dzejoļi par mātes mīlestību, bērna un mātes ciešajām garīgajām saitēm. Ļoti bieži krājumā salīdzinājumos izmantoti tādi apzīmējumi kā prieks, rotaļas, bērna smaids, bērna acis, bērna maigums. Dzejniece atklāj, ka cilvēka izaugsme liela nozīme mātes un bērna savstarpējām attiecībām.

„Zem kokiem klausīties” Ausma Pormale pievēršas agrāk neaizskartajai pretkara, pretvardarbības tēmai. Šo tēmu viņa apskata, paužot sašutumu un sāpes, uzsverot kara nevēlīgumu. Autore pauž satraukumu un lielo pārdzīvojumu, uzstādot jautājumu, ja „(..) *ļaudis kā zāle no izkopts krīt./ Kas pasaulē notiks rīt?*” (9,33.lpp.) Dzejniece emocionāli centusies rādīt cilvēku likteņus, kurus iespaidojusi vardarbība: „*Mans vārds ir...pelni./ Tagad mans vārds ir pelni./ Paņemiet pelnu sauju./ Pelni visapkārt put*” (9,20.lpp.).

Autore runā par izjūtām un sūdzībām, ko saprot tikai sievietes sirds. Sievišķās izjūtas ir dziļākas un sūdzību piepildītākas, kad daiļā dzimuma pārstāve skumst. Šādā brīdī pat daba viņai jūt līdzīgu: „*Kad meitene raud, ziedi aizver kausus./ Kad meitene raud, kokiem zari trīc./ Zeme kā izžuvis ciekurs sausa./ Pļavā visleknākā zāle stīdz*” (9,67.lpp.).

Lielākā daļa dzejoļu pauž dzejnieces lielo prasīgumu pret sevi, neapslāpējamās ilgas pēc tīrības-gaisā, dabā, cilvēku darbos, domās un jūtās.³⁴

Tāpat kā iepriekšējos krājumos, arī šajā kā nozīmīgākie minami tie tēli, kas saistīti ar sauli, tās gaismu, stariem.

Saules stari it kā izvijas cauri visām grāmatas lappusēm, kur lasāmi drūmāki un smagāki vārdi.³⁵

Dzejniecei ir vēlme izprast dzīvi ar visām tās grūtībām, lai spētu cīnīties ar pārbaudījumiem, ko uzliek cilvēka mūžs. Pormale ne tikai pati gatava cīnīties ar dzīves pārbaudījumiem, bet aicina to darīt arī lasītājam: „*Nāciet zem kokiem/ un pieņemieties spēkā./ nāciet zem kokiem un klausieties pasauli./ Nav laika filozofēt?/ Tad nebūs laika arī darīt*” (9,9.lpp.).

3.2.4. Krājums „Tāls, tāls tāds spožums”

„Tāls, tāls tāds spožums” ir pēdējais pašas Ausmas Pormales sastādītais dzejoļu krājums, kas iznāk 1977. gadā. Krājumam raksturīga plaša tematiskā amplitūda. Laimes un mīlestības meklēšana. Dzejoļi par vientulību un cilvēka varonību pieņemot šo sūro dzīvi, cilvēka atjaunināšanās nozīmīgums.

³⁴ Ilgas pēc patiesības un maiguma. - Skola un Ģimene, Nr.12, 1973, 36.lpp.

³⁵ Sirsone S. Saulaino mirkļu mozaīka. – Karogs, Nr. 4, 1974, 171.lpp.

Pormale tic, ka sliktos dzīves brīžus cilvēka mūžā nomaina labie: „*Baltā ābele mirkst melnā lietū./ Melnā lietū ziedlapiņas meln./ Taču vētra nevar būt vairs ilga-/ Vētrai pienāks gals*”(15,81.lpp.). Pormale dod padomu: „*No sāpes, cilvēk, neesi beigts./ tavs laimes vārds vēl nava teikts*”(15,32.lpp.). Dzejniece pieprasa cienīt citus cilvēkus, ievērojot viņu privāto telpu: „*Aiz cilvēciskas cieņas pret cilvēku un- mīlot cilvēku./ Lai cilvēks novērtē cilvēku!*”(15,44.lpp.)

Krājumā iekļautie mīlestības dzejoļi ir skaudru sāpju pārņemti par nespēju saprasties ar mīļoto cilvēku, šādos brīžos zūd ticība savam spēkam un sajūk dzīves vērtības, rodas apjukums, kurā vajadzīgs tuva cilvēka plecs un padoms: „*Māt! Tikai tevī, tevī/ Mīt mierinājums īsts./ Kad sajūk pašam sevī./ Kas mīlējams, ko nīst...*”(15,31.lpp.) Tāpat arī dzejoļos izskan neatbildētas mīlestības sāpes: „*Bez skūpstu garšas./ bez gultas prieka./ bet tomēr kā iemīlējusies būšu*”(15,45.lpp.).

Lasāmas tādas rindas, kurās jaušama liriskās varones vilšanās, pilnībā atklājot savas mīlestības jūtas, patieso būtību ne īstajam cilvēkam: „*Es atkailinu savu dabiski bālo un dabiski mazliet/ apvītušo sejas ādu./ aiziet krēmi un smiņķi, pazūd pūderi, plakstu ēnas/ un lūpu kontūras pikantās.../Caurspīdīga kā taureņa spārns ir mana āriene trauslā./ es saku:- Tagad tu vari mani mīlēt. Kādreiz es/ biju skaista.-/(..) bet redzu kā izmainās viņa būtība:/(..) Es saprotu: tā nebūs mīlestība. Tā būs divu dažādi/ jūtošu subjektu kopā pabūšana- maiguma pilna, bet/ tikpat arī nepastāvības, tikpat tukšuma pilna*”(15,33.lpp.).

Krājums „Tāls, tāls tāds spožums” nav izņēmums, arī tajā lasāmi veltījumi zināmiem un mazāk zināmiem cilvēkiem, ar kuriem Ausmai Pormalei dzīves laikā nācies kontaktēties vai saskarties ar to darbiem vai sasniegumiem. Šajā krājumā veltījumi ir izteikti akrostihu formā. Daudzie akrostihi aptver dažādas tematiskās līnijas, tie ir tikpat dažādi, cik dažādām personām tie veltīti.

Arī krājuma „Tāls, tāls tāds spožums” dzejoļu rindās, tāpat kā krājumā „Zem kokiem klausīties”, ieskanas rindas par postu un pārdzīvojumiem, ko cilvēkiem nesušas kara sekas: „*Man māte kā visiem bija-/ Un brāļi un māsas un tēvs./ Pirms lodes pār viņiem lija...*”(15,76.lpp.)

„Tāls, tāls tāds spožums”, salīdzinot ar iepriekšējiem krājumiem, rāda dzejnieces noteiktāku briedumu domās un jūtās.

(..) noplok maksimālisms, zūd vieglais, rotaļīgais optimisms, naivais, bērnišķīgais izbīns par pasauli, arvien biežāk piezogas pārdomas par sasniegto, nedod miera mūžsenais jautājums- kas es esmu, un kas ir mana dzīve?³⁶

---

³⁶ Inte A. Ceturtais. - Jaunās grāmatas, 1977, 19.lpp.

Krājumā it kā risinās dialogs starp divām cilvēka iekšējām pasaulēm. Viena ir tā, kas nespēj pieņemt aizgājušo laiku, ir skumīga, nomākta, arī neapmierināta un nepārliecināta, savukārt otra pasaule ir tā, kas uzdrošinās riskēt, ir spēka pilna un pārliecināta, tāda, kas sliktos brīžus spēj pārvarēt un tai nepieciešams „melnmelnā dienā baltu sauli redzēt”.

3.2.5. Izlase „Zvaigžņukrusts”

1987. gadā pēc Ilgas Rismanes iniciatīvas tiek izdota Ausmas Pormales dzejas izlase „Zvaigžņukrusts”. Tā apkopo dzejoļus no autores dzīves laikā izdotajiem četriem dzejoļu krājumiem, tāpat šajā izlasē ir nodaļa „Izjūta”, kurā lasāmi dzejoļi ārpus krājumiem. I.Rismane „Zvaigžņukrustā” iekļāvusi labākos dzejoļus ne tikai no izdotajiem krājumiem, bet arī no publikācijām presē un no Ausmas Pormales atstātajiem rokrakstiem.

Jau apskatītie četru krājumu galvenie dzejas motīvi sastopami arī „Zvaigžņukrusta” nodaļā „Izjūta”. Jau pats nodaļas nosaukums rāda Ausmas Pormales dzejas acumirkli un emocionalitāti. Tāpat arī kā 70. gadu krājumos, „Izjūtā” lasāmas tādas dzejas rindas, kurās dzejniece domā par cilvēka mūža ritējumu: „*Tur jaunība bēg projām-tālutāl./ Uz kurieni tā steidzas?/ Es neraudu, es nesmejos, es klausos,/Kā putnu dziesmām veicas*”(18,89.lpp.).

„Zvaigžņukrusta” nodaļā „Izjūta” iekļautie dzejoļi rāda cilvēku- vērotāju no malas. Nodaļā spilgti dabas motīvi, jo īpaši plaši izmantots jūras tēls.

Nodaļā „Izjūta” lasāms I.Rismanes iekļautais Pormales dzejolis „Četri posmi.” Savdabīgā manierē A.Pormale rāda visus četrus savus dzejas krājumus, pieminot krājuma nosaukumu, dzejas rindās autore raksturo konkrētā krājuma tapšanu un tam raksturīgākās izjūtas: „*Sapņi, cerības, elki un prieks,/ bērnišķība, bet agrīns ceļš,/ pa kuru kopš šūpuļa iets,/ neapzinoties vēl.../ Tā visa vārds ir- „Atveru logu*”(18,124.lpp.).

Kādā no dzejoļiem autore izteikusi atziņu par dzīvi, kas trāpīgi raksturo Pormales pasaules redzējumu, izjūtas un attieksmi saistībā ar apkārtējiem notikumiem: „*Dzīve ir skaista kaut vai tāpēc, ka tajā-/ daudz saplosītu un no jauna uzziedējušu sapņu*”(18,139.lpp.).

Emocionalitāte, pacilātība, mirkļa netveramība, dabiskums- tās ir tās izjūtas, kas pārņem lasītāju, iepazīstoties ar ārpus krājumu dzeju no izlases „Zvaigžņukrusts”.

3.2.6. Grāmata „Mīlēt mūžam”

Ausmas Pormales kolēģe un draudzene Ilga Rismane ieguldījusi atzīstamu darbu, lai 2004.gadā taptu grāmata „Mīlēt mūžam”, kurā iekļauta dzeja ārpus iepriekš izdotajiem krājumiem un dažas Pormales esejas. Rismane vēstule atzīmē, ka dzejoļi ir ņemti no kādreizējiem sūtījumiem redakcijām, tāpat arī no kādreiz literatūras draugiem sūtītajiem darbiem..

Grāmatā „Mīlēt mūžam” iekļautie darbi lielākoties ir īsu pantu dzejoļi, kas pauž dažādas dzejnieces Ausmas Pormales dzīves atziņas: „*Ko nu par skaudību runājat,/ Liekuļi, ierāvēji./ Neviens jūs neapskauž, garā nabagie,/ Tikai sirds par netaisnībām sāp*”(14,29.lpp.).

„Mīlēt mūžam” dzejoļos, kā jau tas raksturīgs Ausmas Pormales lirikai, dzejniece uzrunā savu lasītāju, dod padomus, piedāvā savu viedokli. Pormale aicina lasītāju baudīt dzīvi, izmantot tās iespējas: „*Kāpēc reibst galva, neprasiet,/ Paši jau zināt to,/ Neesat nekādi neprašas:/ Ņemiet, ko dzīve dod!*”(14,23.lpp.)

Vairākos iekļautajos dzejoļos tiek pieminēta cilvēka laime. Laime, no kuras atkarīgs cilvēka dzīves gājums. Dzejniece jautā: „*Laime, kā dēļ tu tik ļauna?*”(14,38.lpp.) Ar neticību un sašutumu Pormale uzrunā laimi: „*Es tev neticu vairs. Tas ir viss./ Un veltīgi sevi mānīt*”(14.,38.lpp.).

Viena no būtiskākajām Ausmas Pormales lirikas tēmām ir mīlestība, kas neizpaliek arī grāmatā ar attiecīgu nosaukumu „Mīlēt mūžam”. Šajā grāmatā netrūkst ne jūsmīgo mīlestības dzejoļu, ne arī dzejoļu par sāpēm, vilšanos un neatbildētām mīlestības jūtām. Mīlestības tēmas amplitūda šajā grāmatā ir īpaši plaša. Dzejoļi „Atnāk” tiek rādītas tās īpašās sajūtas, kas rodas tad, kad cilvēks ir iemīlējis: „*Viņš aiziet- diena tumst./ Vai mīla tā?-/ Nav zināms, nav./ Vai laime tā?-/ Nav zināms, nav./ Vai nākotne?/ Nav zināms, nav./ Viņš parādās- un jaučams viss:/ Ir mīla, laime vīd,/ Nākotne aust un mirdz./ Viņš atnāk-zeme zeļ!*”(14,35.lpp.)

Pieminot mīlestības jūtas, Pormale stāsta arī par šķiršanos: „*-Vai mazums bijis nevērtīgu, nevērtīgu tikšanos?/ Mums tomēr reiz...ir jāatšķiras-/ Vienam no otra tā pa īstam nost*”(14,55.lpp.). Izmantojot dabas tēlus, dzejniece turpina šķiršanās tēmu: „*Mēs būsim vairs tikai draugi/ Un vairāk nekās.-/ Sacīja smilga jauki/ Gaišzilam taurenim*”(14,75.lpp.).

Netaisnība, meli un divkosība ir tās īpašības, ko A.Pormale nespēj pieņemt cilvēkos. Dzejniece domā par šīm negatīvajām īpašībām, bet neļauj tām piekļūt savai smalkajai dvēselei. Pret sevi vērsto pāridarījumu viņa noliedz: „*Tavas acis vairs nav tavas acis:/ Tās ir nedzīvi*

pelēki akmeņi./ Tavas rokas vairs nav tavas rokas:/ Tās ir divas drebošas smilgas./ Tavas acis redzēja liekulību./ Tava mute bļāva uz liekulību./ Bet apbļāva pati sevi”(14,39.lpp.).

Arī šī izdevuma dzejoļi pierāda Pormales spēju, arī vēlmi analizēt cilvēku uzvedību. Pēc šādas analīzes dzejniecei ir vēlme izteikt spriedumu, kas var nebūt glaimojošs: „*Rakstura-/ Lūk, kā tev nav, (..) Tevi biksta ar nūju./ Bet tu tikai drebi-/ No apslēptas vēlēšanās/ Protestēt...*”(14,154.lpp.)

Arī „Mīlēt mūžam” dzejoļi nav izņēmums, un dzejniece tajos veido savdabīgas rindas, kurās cenšas savienot it kā neiespējamās lietas. Tā, piemēram, A.Pormale dzejoļī „Tvert smalko pasauli” piedāvā šādas rindas: „*Vēl varētu cerēt uz bezcerību./ Grūti ir tvert/ Jūsu pasauli smalko*”(14,162.lpp.).

„Mīlēt mūžam” ir sava veida Ausmas Pormales liriskas kopsavilkums, šajā grāmatā iekļauto dzejoļu motīvi pārstāv visu plašo dzejnieces darbu tēmu klāstu. Ilga Rismane apgalvo, ka, veidojot grāmatu izdošanai, nav pamanījusi konkrētas laika norādes pie dzejoļiem. Tas nozīmē, ka „Mīlēt mūžam” dzejoļi iespējams pārstāv visu Pormales radošo daiļrades laiku. Tieši tādēļ dzejoļu tēmu loks ir visai plašs šajā grāmatā. Dzejoļu galvenie motīvi saistīti ar likteņa spēlēm, cilvēka mīlestības jūtām, pārdomām par dzīves jēgu, sašutumu par netaisnībām, cilvēku nodevību un citām tēmām, ar ko iespējams saskarties cilvēkam savas dzīves laikā.

Ausma Pormale ar savu dzeju gribēja pierādīt, ka cilvēks ar iekšējo spēku, saskatot pasaulē skaisto un labo, var panākt daudz vairāk nekā pats iedomājas.

Viņa saprata, ka „cilvēka sirds, kas ir maza kā dūre, bet izturot spētū, ja vajadzīgs, cilvēci glābt...” „Atjaunināšanās”- ir tas vārds, ko mums jāizrunā būtu no rītiem, kad ceļamies, un vēlāk, kad dienu jūtam, un vakarā, kad noguruma palsajos pelnos kūpam...”- tādu stipru, dziļi pārdzīvotu un izsāpētu rindu dvēseles tuviniekiem, mātei viņas dzejoļos nav mazums, un tās paliks. Kaut arī diena bija tik nežēlīgi īsa.³⁷

Ausma Pormale bija sirds dzejniece, kura savas jūtas izlika dzejā, dzejnieces dvēseliskums lasot ir jāsajūt, domas dziļums jāatrod, to īpašo Ausmas Pormales dzejas šarmu nevar atrast un izdzīvot, ja Pormales dzejai uzmet tikai paviršu skatu. A.Pormales dzeja jājūt ar dvēseli, jāizdzīvo tai līdzī, lai rastos tā pati noskaņa, kas bijusi dzejniecei, rakstot savus darbus.

---

³⁷ Rūja V. Ausma Pormale. - Literatūra un Māksla, Nr. 47, 1979, 14.lpp.

4. AUSMAS PORMALES LIRIKA KRITIKAS VĒRTĒJUMĀ

Ausmas Pormale tiek atzīta kā ar talantu apveltīta jaunā dzejniece, tomēr kritikā par publicētajiem Pormales darbiem tiek norādīts, ka ar talantu vien nepietiek:

„Vajadzīgs darbs, vēl vairāk- darba mīlestība. Liekas, autore bikli apstājusies pusceļā- pusceļā uz savu personību, uz tik nepieciešamo meistarību.”³⁸

Dzejniece A.Pormale pieņēmusi kritiku, centusies labot kļūdas un attīstīt sevi, jo uzskatījusi, ka talants ir jākopj, ar to nevarot piedzimt.

M. Ķempe konsultanta piezīmēs gan uzteic jaunās dzejnieces veikumu kā romantiskā stila dzejniecei, gan norāda uz kļūdām un pieredzes trūkumu. Ķempe atzīmē Ausmas Pormales jūtīgo dabu un trauslumu, arī emocionalitāti, kas parādās viņas darbos.

Šī potenciāli spēcīgā autore diemžēl vēl raksta stihiski, neprot iegrozot savu fantāziju, blakus dziļām, nozīmīgām vietām viņas dzejā sastopamas bērnišķīgas, naivas un teatrālas rindas. (..) Tomēr satraukti un spriegi viņa meklē kādu smalkāku, dziļāku attieksmi pret dzīves parādībām un darbu.³⁹

Arī Māris Čaklais 1965. gada dzejas apskatā atzīst, ka Pormales dzejoļi ir interesanti, tomēr norāda uz vairākām nozīmīgām neprecizitātēm, kuras nepieciešams labot:

„Tajos daudz lieka, neprecīza, aptuveni pateikta, autorei jādomā par vārda nozīmi, izteiksmes lakonismu, koncentrētību.”⁴⁰

60. gados Ausma Pormale tika uzskatīta par vienu no īpatnējākām un interesantākajām jaunajām dzejniecēm. Pormale tika slavēta par spēju izteikties savdabīgi, parādot savu temperamentu, kā arī tajā pašā laikā dziļi jūtīgo un dvēselisko pasaules skatījumu, kas tai liek veidoties par romantiskā stila dzejnieci.

Ar 70. gadu dzeju Ausma Pormale cenšas nostabilizēt savas pozīcijas dzejas laukā, nereti kritikās šī laika dzeja tiek pielīdzināta pirmajiem krājumiem, kas kā pirmatklājums izraisījis plašāku atzinību. Attiecīgi 60. gadu dzejai tiek piedoti dzejas formas un motīvu meklējumi, kur, savukārt, vēlākajiem krājumiem šī manevrēšana un eksperimenti tiek norādīti kā nepilnības un dzejas neveiksmes. Tomēr arī 70. gadu dzejā saglabājas kritikas atzītā A.Pormales spēja uzrunāt lasītāju, ievest savas pasaules noskaņās.

³⁸ Lasmanis I. Dzejnieka savdabība- meistarības jautājums. – Karogs, Nr. 12, 1963, 104. lpp.

³⁹ Ķempe M. Par jauno maiņu dzejā. – Karogs, Nr. 2, 1962, 118.-119. lpp.

⁴⁰ Čaklais M. Runa par medu. – Literatūra un Māksla, Nr. 17, 1965, 3.lpp.

Pēc dzejnieces nāves iznākušās grāmatas literatūras kritikās nav apskatītas. I.Rismanes sakārtotā izlase „Zvaigžņukrusts”, kas izdota 1987. gadā, ietver Pormales dzejoļus no izdotajiem četriem krājumiem, kā arī nodaļu ar ārpus krājumiem esošo dzeju. Grāmata „Mīlēt mūžam”, izdota 2004.gadā, kas arī izdota pēc I.Rismanes iniciatīvas, ir ārpus krājumu dzeja, papildināta ar dažām, lielākoties, npublicētām esejām.

Lai arī Ausmas Pormales dzeja ne savas dzīves laikā, ne pēc nāves neizpelnās lielu kritikas atbalstu un popularitāti, viņa ar savu jūtu dziļumu, kas izpaužas dzejnieces lirikā, atstājusi interesantu, savdabīgu un vērā ņemamu literāro mantojumu. Šķiet, ka gan 60., gan 70. gados paveiktais dzejas laukā ticis uzskatīts vēl tikai par attīstības posmu, aizsāktu ceļu, lai sasniegtu tādu meistarības pakāpi, kuru pozitīvi spētu novērtēt arī profesionāļi. Tādējādi, Ausmas Pormales liriku atzītu ne tikai tās uzticīgie lasītāji, kuri tajā meklējuši dvēseles veldzējumu, bet arī kritika, kas visu īso dzejnieces darba mūžu arvien norādīja uz kādām nepilnībām. Tika norādīts uz neizstrādātām lietām, kuras, pēc kritikas uzskatiem, turpmāk būtu iespēja pilnveidot un attīstīt, kas diemžēl A.Pormalei, dzīves ceļam apraujoties, tā arī vairs neizdodas.

4.1. Krājums „Atveru logu”

Par pirmo Ausmas Pormales dzejas krājumu „Atveru logu” kritikās izteikušies: S.Sirsone- „Arī skaistumam nepieciešams dziļums”; V.Ķikāns- „Pār augstu sliekšni”.

Iznākot pirmajam Ausmas Pormales dzejas krājumam „Atveru logu” 1966.gadā, kritika uzteic dzejnieci domas intensitāti, uzslavē izmantoto tēlu un gleznu bagātību.

„Ar tiešu, kaislu, emocionālu balsi savā pirmajā krājumā ierunājas Ausma Pormale. Uzrunas, izsaukumi, jautājumi skan pretī gandrīz no katra dzejoļa. A.Pormales stilam raksturīgas žanra gleznas, dzimtenes peizāžas.”⁴¹

Pozitīvi tiek iezīmēta gaišā noskaņa A.Pormales lirikā, kas tiek panākta ar saules, pavasara, vasaras, gaišu krāsu piesaukšanu dzejoļos. Dzejas liriskā varone tiek raksturota kā jūtīga būtne, kas meklē skaistumu gan cilvēkos, gan dabā. Liriskā varone sapņaina, nedaudz vientuļa.

„Pa dzīvi dzejnieces liriskā varone cenšas iet viegliem soļiem, uz pirkstgaliem, lai nekam nenodarītu pāri.”⁴²

---

⁴¹ Ķikāns V. Pār augstu sliekšni. - Literatūra un Māksla, Nr. 1, 1967, 10.lpp.

⁴² Sirsone S. Arī skaistumam nepieciešams dziļums. – Karogs, Nr. 9, 1966, 163.-164.lpp.

Recenzijā par krājumu „Atveru logu” kā pārmetums jaunajai autorei tiek izteikta domu neskaidrība, arī valodas un izteiksmes neskaidrība. Tiek dots padoms vairāk piedomāt pie dzejoļu kompozīcijas.

„Ausmas Pormales dzejā daudz līdz galam nepateiktu domu, reizēm doma aizsākas un pārtrūkst, tēlam uzvilktas tikai dažas līnijas, par iekšējiem pārdzīvojumiem stāsta atsevišķas impresijas. (..) Arī vieglajiem, impresionistiskajiem piesitieniem jāapvienojas kopā noteiktā tēlā vai gleznā. Lasītājam jāšaredz, jāsaklausa un jāizjūt tas, ko dzejnieks gribējis pateikt. (..) Ko autore domājusi vienā vai otrā dzejolī- šāds jautājums lasītājam rodas dažu labu reizi.”⁴³

Pormalei raksturīgi savus dzejoļus pabeigt ar kodolīgu atzinumu vai īsu dzejolī raksturotās situācijas vērtējumu, bet diemžēl ne vienmēr šīs pēdējās frāzes ir atbilstošas, dažkārt rodas sajūta, ka dzejniece ar jebkādiem līdzekļiem vēlējusies pārsteigt lasītāju, brīpiem piemirstot dzejoļa saturisko pusi: „*Vai man vēl ciešanu nepietiek?/ (Kā zemestrīcei upuru.)/ Vai man vēl izsmiekla nepietiek?/ (Kā kuprītīm neglītuma.)/ Bet man vairs to nepietiek,/ Man vajag- par diviem!*” (6,28.lpp.) Pēc šī piemēra redzams, ka rodas situācija, kurā ir pozitīvi vērtējams dzejoļa iesākums un vispārējā noskaņa, bet nobeigumā izteiktais rada lasītājā apjukumu un traucē uztvert kopējo vēstījumu, radot neskaidrību, ko dzejniece domājusi ar pēdējo izteikumu.

Pievienojoties kritikas aizrādījumam, jāatzīst, ka dažos A.Pormales dzejoļos jūtama uzspīlēta cenšanās pateikt ko īpaši oriģinālu, izmantojot svešvārdus vai savdabīgus izteicienus, kas ne visos dzejoļos izdevies.

4.2. Krājums „Izturība”

S.Sirsone- „Vairāk meklēt, vairāk arī atrast”; I.Bratka- „Pienenpūku pievilcība” ir recenzijas, kas sarakstītas par dzejnieces Ausmas Pormales otro dzejas krājumu ar nosaukumu „Izturība”.

„Izturība” ir dzejnieces otrais izdots krājums, kuru kritika steidzas salīdzināt ar pirmo, tādējādi uzliekot lielāku atbildības slogu jaunajam krājumam. Joprojām tiek pārņemta domas neskaidrība dažos dzejoļos, arī bērnišķīgums atsevišķās frāzēs. Kritiķiem liekas, ka dažos „Izturības” dzejoļos sastopama liekvārdība un neprecīzi izvēlētas atskaņas. Tiek dots padoms mācīties kontrolēt „emociju plūsmu”, lai dzejā nerastos jucekļi.

---

⁴³ Sirsone S. Arī skaistumam nepieciešams dziļums. – Karogs, Nr. 9, 1966, 163.-164.lpp.

„Nereti rodas iespaids, ka nav pienācīga vērtība veltīta leksikai, ka nav nopietni padomāts par vārdu izvēles un izlietojuma nozīmi dzejas tēla veidošanā, no kura savukārt atkarīgs tā iedarbīgums un domas vai pārdzīvojuma atbilstošs atainojums.”⁴⁴

Atzinīgi recenzijās tiek vērtēta grāmatā iekļautā nodaļa „Pērles tuvums”, kas sastāv no tanku variācijām. Kritika uzsver, ka tieši tanku pantos dzejniecei visprecīzāk izdevies parādīt savu mirklīgo romantiķes dabu un trauslumu. Veiksmīgi izdevies veidot dabas noskaņas toņus. „Ausmas Pormales lielākās veiksmes ir tās, kur viņa pratusi būt vienkārša, nepretendē uz dziļdomību vai ekscentriskumu (..), tāpēc visumā simpātiska ir dzejnieces tieksme pēc dvēseles līdzsvara, sava ceļa meklējumi un cīņa ar vientulības sajūtu.”⁴⁵

Jāpiekrīt kritikas viedoklim par Pormales tanku variācijām, „Izturībā” ievietotie japāņu dzejas panti liekas atbilstoši dzejnieces būtībai, vēlmei izteikties īsi un kodolīgi. Tieši tanku pantos Pormalei izdevies izvairīties no liekiem izteikumiem, pārlietu emocionālām rindām, kas dažkārt sastopamas viņas dzejā. Skaidri un precīzi A.Pormalei ar tanku pantiem izdevies paust savas domas un emocijas: „*Vakara gurdums,/ Rūpju saēsta doma,/ Viss ir tik pelēks!/ Slikti iesākta diena/ Patiešām laimīga nav*”(3,107.lpp.).

Lai arī kritika pamatoti norādījusi uz nepilnībām „Izturības” dzejoļos, šī krājuma dzejas panti saturiski šķiet pārdomāti, tajos precīzi jūtama dzejnieces tēlotā noskaņa. Vietas, kuras kritika atzīmējusi, kā „bērnišķīgumu atsevišķās frāzēs”, daudzviet, tieši pretēji pārmetumam, liekas asprātīgas. „...*Dis melnais kaķis/ ar gaišzaļajām acīm/ uz baltā sniega fona-/ uzkrita man, tā sacīt,/ kā brūtgāns parkā*”(3,35.lpp.).

Izprotot un iepazīstoties ar Pormales dzejas motīviem, var izteikties dzejnieces vārdiem: „*man tagad ir sava atslēga*”(3,9.lpp.). Iegūstot atslēgu uz Pormales dzejā paustajām domām, var tapt skaidrs tas, kas, uzmetot tikai paviršu skatu, varēja palikt nesaprasts un „jucekliģis”.

4.3. Krājums „Zem kokiem klausīties”

Par krājumu „Zem kokiem klausīties” sarakstītās recenzijas: S.Sirsone- „Saulaino mirkļu mozaīka”; M.Rimāns- „Ne tikai sūtība”.

Apskatot krājumu „Zem kokiem klausīties”, kritika pamana un atzīmē bagātīgi tēlotās dabas gleznas, krāšņiem epitetiem caurvītās dzejas rindas. Lai arī krājums tiek paslavēts, ka

⁴⁴ Sirsone S. Vairāk meklēt, vairāk arī atrast. – Karogs, Nr. 11, 1969, 165.lpp.

⁴⁵ Bratka I. Pienepūku pievilcība. - Literatūra un Māksla, Nr. 47, 1969, 4.lpp.

„domu un pārdzīvojumu izpausmei tagad atrasti daudz tiešāki un trāpīgāki vārdi nekā agrāk, mazāk ārēja puķainuma un klišejisma”, par meistardarbu „Zem kokiem klausīties” netiek atzīts.

Krājums, kas ir priekšpēdējais Pormales dzīvē, tiek novērtēts tikai kā vēl viens pakāpiens uz pilnību. Tajā kā trūkumi tiek minēti: neloģiskā domu virzība dažās dzejas rindās, tēmas apskates virspusība, nekonkrētība, vienojošā elementa trūkums, kas atsevišķos motīvus sasaistītu vienā veselumā.

„Bez konkrēta un precīza vārda palīdzības nevar izveidoties domai un pārdzīvojumam atbilstošs dzejas tēls.”⁴⁶

Tāpat arī izteikti pārmetumi par dzejas tehnikas grūtībām. Šajā krājumā dzejniece ievietojusi dzejas formā tankām līdzīgās haikas. Lai arī iepriekšējā Pormales krājumā lielu atzinību izpelnījās tieši tankas, „Zem kokiem klausīties” dzejas rindas, kas rakstītas japāņu kultūrai atbilstošajos pantos, netiek uzskatītas par labāko krājuma daļu.

„No vienas puses šķiet, ka Ausmas Pormales liriskajai dzīves īstenības izjūtai un impresijām šīs mazās formas būtu ļoti atbilstošas, bet nav vēl autorei izdevies šeit atrast to „zelta griezumu”, kas katru piecu vai triju rindu strofu pārvērstu par mazu domas vai pārdzīvojuma radītu dzejas pērli.”⁴⁷

Pormales kā dzejas autores veiksmē šajā krājumā un daiļradē kopumā tiek atzīta izteiksme, kurā, parādot dzīves īstenības mirkļus, viņa uzrunā lasītāju un ar savu emocionālo spēku rada atbilstošu noskaņu.

„Bet kopīgais iespaids no šiem dzejoļiem ir labs, tie saista lasītāju, aicina līdzī autori pārdzīvojumu pasaulē.”⁴⁸

Šķiet, nepelnīti dzejniece no kritikas saņēmusi aizrādījumus par krājumā „Zem kokiem klausīties” iekļautajām haikām. Iespējams, var norādīt, ka tās īpaši neizceļas uz Pormales pārējās lirikas fona, bet, jāatzīst, ka japāņu dzejas pantos rakstītās A.Pormales domas ir interesantas un atbilstošas dzejnieces vēlmei rādīt mirkļa nozīmību. Tieši haikas, tāpat arī iepriekš rakstītās tankas, ir tās, kurās Pormale no saturiskā viedokļa varējusi izmantot iespēju savā daiļradē veidot īsus atzinumus, oriģinālas domas, iekļaujot arī dažādus svešvārdus: „*Veco aizmirstot,/ Dzīve dažkārt kļūst skaista/ Kā līksma geiša*” (9,124.lpp.).

„Zem kokiem klausīties” ir tas Ausmas Pormales krājums, kas ne tik izteiksmīgi, salīdzinot ar pārējiem izdevumiem, attēlo to pasaules noskaņu un dzīves uzskatus, kas tikpat kā

⁴⁶ Rimāns M. Ne tikai sūtība. - Literatūra un Māksla, Nr. 3, 1974, 4.lpp.

⁴⁷ Sirsone S. Saulaino mirkļu mozaika. – Karogs, Nr. 4, 1974, 172.lpp.

⁴⁸ Turpat. – 172.lpp.

vienmēr atrodami Pormales lirikā. Dažbrīd, zaudējot sev tik raksturīgo romantisko noskaņu, dzejniece izsakās sev neraksturīgi: „*Kur tas dzirdēts, ka purene sāktu runāt?/ Bet, raugi, runā,/ Lūdzas kā tāda diedelniece!/ Ir gan tie modernie laiki/ Baigi!/ Tāpat sapūsi, neesi jau zelta!*” (9,47.lpp.)

Protams, ar izņēmumiem, bet „Zem kokiem klausīties” dzeja nespēj pilnīgi paņemt savā varā. Ļoti iespējams, ka strādāšana ar dzejoļu formu, par ko tik bieži aizrādīts no kritikas puses, dzejniecei prasījusi lielu spēku, un emociju plūsma un atklāsme šoreiz palikusi otrajā plānā.

Autore, piesakot krājumu „Zem kokiem klausīties”, saka: „*Zaļām cerību kurpēm es eju/ Zaļā cerību mētelī ģērbta,/ Dziedu spirtu kā cerība dzeju,/ Dzīves straujuma tērptu*” (9,7.lpp.), tomēr nepazūd iespaids, ka „dzīves straujums” šajā krājumā kopumā tā arī dažas labas idejas atstājis cerību līmenī.

4.4. Krājums „Tāls, tāls tāds spožums”

Par krājumu „Tāls, tāls tāds spožums” 1977.gadā rakstītās recenzijas: I.Dreļevska- „Kaut varētu es citu vārdu rast...”; J.Kursīte- „Bēgdama no lielpilsētas skaļās...”.

Tāpat kā iepriekšējos krājumos, arī „Tāls, tāls tāds spožums” A.Pormale caur savu dzeju uzrunā lasītāju, aicina ieskatīties savā pasaulē. Krājuma tematiskās līnijas dēļ kritika uzstāda jautājumu:

„Vai šīs vitālās un dzīvīgās intonācijas kļūst arī par dzīvu un dzīvotspējīgu dzeju?”⁴⁹

„Tāls, tāls tāds spožums” ir dzejnieces krājums, kas iznācis jau Pormales brieduma gados, tieši tādēļ kritika pieprasa attiecīgas dzejas rindas. Pārmetumi izskan par „naivu skolnieciskumu”, tāpat arī par „puicisku bravūru”. Recenzijās tiek paslavēta Pormales prasme sadzīviskas ikdienas norises pārvērst dzejā, tomēr atzinība izteikta tikai par tiem krājuma dzejoļiem, kur „pavīd atturīga, bet skaidra tēlainība”. Joprojām kritika vairākos dzejoļos pārmet domu nekoncentrētību, tāpat arī frāžainību un deklarātīvismu. Lieli pārmetumi arvien tiek izteikti par dzejošanas tehnikas nepilnībām.

Pēdējais autores dzīves laikā iznākušais krājums neizpelnās kritikas atzinību, recenzijās izskan skarbi un neglaimojoši vārdi, jau iepriekš iznākušie krājumi uzlikuši pārāk augstu latiņu, kuru ar „Tāls, tāls tāds spožums” Pormalei neizdodas panākt.

---

⁴⁹ Dreļevska I. Kaut varētu es citu vārdu rast... – Karogs, Nr.9, 1977, 172.lpp.

„Šķiet, ka, salīdzinot ar iepriekšējiem krājumiem, „Tāls, tāls tāds spožums” ir salasītāks, kompozicionāli neattīrīts, rodas iespaids, ka autore centusies iekļaut tajā ik uzrakstīto rindu.”⁵⁰

Neskatoties uz kritikas nopēlumu, krājumā „Tāls, tāls tāds spožums” Ausma Pormale saglabājusi un teicami papildinājusi sev tik raksturīgo izteiksmi, ar kuru dzejniece rāda pasauli, kas šajā krājumā pēc kritikas atzinuma, ir daudzveidīgāka un „daudzplākšņaināka”.

„Krājumā nav mazums nepilnību, bet tām cauri izlaužas sirsnība, uzticēšanās un nereti bezpalīdzība, kas lasītāju padara it kā par dzejnieces meklējumu un neveiksmju „līdzautoru”.”⁵¹

„Tāls, tāls tāds spožums” ir Ausmas Pormales dzīves laikā izdots krājums, kā izteikusies arī kritika, ar visplašāko piedāvāto tēmu loku. Esot jau brieduma gados dzejniece pieņēmusi risku, aizskarot tēmas, kas viņas dzejai nav raksturīgas: „*Mēs saprotam, māt, jūsu sāpi./ Bet dzimuši gaišajai dzīvei./ Mēs nevaram tikai sāpēt:/ Mēs pielūdzam sauli un brīvi*”(15, 80.lpp.).

Ierastajām liriskajām, Ausmai Pormalei tik raksturīgajām dzejas rindām, blakus stājas „Tāls, tāls tāds spožums” dzejoļi, kuros domas dzejniece paudusi izmantojot sarežģītus, it kā tam laikam modernus izteicienus. Izmantojot šādus izteicienus, dzejniece dažviet atstāj neziņā lasītāju: „*Lai jau forsē tie reaktīvie-/ Mums pie Zemes, ar Zemi būt./ Jūs man esat tie labie-dīvie./ No kuriem iedvesmu gūt*”(15,56.lpp.).

Meklējot atbildi par dzīves jēgu dažādās dzīves situācijās, Pormale nedaudz pazaudējusi savu pirmajos krājumos esošo izbīnu un jūsmu par pasaules skaistumu. Krājumā lasāmas drūmākas, pēc kritikas domām, nobriedušākas dzejas rindas.

Domājot par kritikas aizrādījumiem un sasaistot tos ar Pormales personību un dzīves pārbaudījumiem, nākas secināt, ka krājums „kompozicionāli neattīrīts” varbūt veidojies arī tāpēc, ka dzejniecei šajā laikā pasliktinājusies veselība, steiga dzīvot iespējams liek ievietot krājumā ne līdz galam pārdomātas dzejas rindas.

Atmetot atsevišķas norādes par nepilnībām Pormales dzejā, tiek atzīts, ka dzejniece Ausma Pormale ir talantīga kā romantiķe- smalka liriķe, kura pasauli sajūt un redz sapņainās noskaņās, dalās šajās sajūtās ar lasītāju. Kā vienojošo atzinumu var atzīmēt I.Bratkas vārdus: „viņas radošā būtība vislabāk izpaužas tā sauktajās mūžīgajās aktualitātēs⁵²”.

„Mūžīgās aktualitātes”, ko Ausma Pormale izmantojusi savas dzejas motīvos ir atzinīgi vērtējams sasniegums dzejnieces daiļradē. Šīs Pormales lirikā izmantotās „aktualitātes” ir tas

⁵⁰ Dreļevska I. Kaut varētu es citu vārdu rast... – Karogs, Nr.9, 1977, 172.lpp.

⁵¹ Kursīte J. Bēgdama no lielpilsētas skaļās... - Literatūra un Māksla, Nr.12, 1977, 6.lpp.

⁵² Bratka I. Pienepūku pievilcība.- Literatūra un Māksla, Nr. 47, 1969, 4.lpp.

Īpašais dzejnieces rokraksts, pazīme, kas rāda viņas romantisko dabu. Cilvēka iekšējā jūtu pasaule, mīlestības jūtas un dvēseles pārdzīvojumi, dabas klātbūtne cilvēka dzīvē ir tās „mūžīgās aktualitātes”, ko Ausma Pormale izmanto savā dzejā un ar to uzrunā savu lasītāju. Piedāvājot un parādot savu jūtu pasauli, dzejniece ļauj lasītājam saņemt spēcīgu jūtu atklājēju dzeju. Ar šo dzeju lasītājam ir iespēja pārdomāt un meklēt līdzīgās izjūtas savā iekšējā pasaulē.

Nevar viennozīmīgi apgalvot, ka Ausmas Pormales lirika būtu nepārspējams meistarparaugs literatūras vēsturē, tomēr ar atsevišķiem izņēmumiem, tā ir pārdomāti veidota noskaņu dzeja. Pormales dzeja ir tā, kas spēj uzrunāt, nekādā gadījumā neatstāj lasītāju vienaldzīgu. Lai arī dažbrīd šķiet, ka Pormales dzejā satopamas pārlietu jūsmīgas, varbūt pat teatrālas rindas, jāatzīst, ka tēmas, ko apskata A.Pormale savā dzejā, laiku no laika bijušas nozīmīgas cilvēka būtībai, tās ļauj ar plašāku vērienu ielūkoties cilvēka iekšējā pasaulē.

Ausmas Pormales lirikā ne tik svarīga ir forma, kā saturs un domas intensitāte. Vēstījums, ko saņem lasītājs ir svarīgākā A.Pormales lirikas daļa. Tās uzdevums nav diktēt noteikumus, rādīt dzīvi tikai pozitīvās krāsās. Dzejniece vēlas, lai lasītājs pasauli uztver caur savām sajūtām. Pormales dzeja ir romantisma tradīcijā veidota, tā ir dzeja par dzīvi- par mīlestību, naidu, dabu, darbu, likteni, nāvi un visām tām lietām, ar ko cilvēks sastopas sava mūža laikā (sk. 24.pielikumu).

NOBEIGUMS

Izstrādātais darbs deva iespēju izpētīt dzejnieces Ausmas Pormales biogrāfiju un viņas daiļradi. Lai noskaidrotu, kā lirikā atklājas Ausmas Pormales personība, ļoti svarīgi bija izpētīt dzejnieces biogrāfiju. Priekšstats par cilvēka biogrāfiju veidojas ne tikai no iepriekš pierakstītā un publicētā materiāla, bet arī no radnieku, kaimiņu, kolēģu un draugu atmiņu stāstiem. Arī fotoattēli un korespondence dod labu atspaidu, pētot kāda cilvēka dzīves gājumu.

Veicot izpētes darbu un salīdzinot dzejas lirisko varoni ar iegūto priekšstatu par Ausmas Pormales personību, noskaidrojās, ka liriskā varone ir pati autore, atklājās, ka Ausmas Pormales lirika ir dzejnieces personības atklāsme. Tas izpaūžas galvenajos dzejas motīvos, kas saistāmi ar pašas Pormales personību.

Ausma Pormale pieder pie romantiskā tipa dzejniekiem, viņas dzejā valda jūsma par pasaules skaistumu un cilvēkiem tajā. Patoss, kas vērojams Pormales dzejā, ir nozīmīgākā dzejnieces lirikas daļa, mazāk svarīga tajā ir analīze.

Šis darbs rāda ciešo saistību Ausmas Pormales rakstītajai dzejai ar pašu autores personību. Lielākoties biogrāfisko materiālu iespējams pierādīt ar Pormales dzejas rindām. Dzejnieces iekšējā būtība atbilst tēlotajai liriskajai varonei dzejā.

Ausmas Pormales emocionalitāte un satraukums, kas bieži piemeklē dzejnieci pat ikdienišķos sadzīves sīkumos, ir arī tie, kas dažviet Pormales lirikā rada liekvārdību un pārspīlēti saspringtu dzejas noskaņu, reizēm tēlotie pārdzīvojumi šķiet pārlieku teatrāli. Atzīstamākie un pozitīvi vērtējamie ir tie Ausmas Pormales dzejoļi, kuros dzejniece spējusi ierobežot savas emocijas un parādījusi no tām to daļu, kas liktos saistoša lasītājam. Lasītājs, atrodot līdzīgās izjūtas arī savā iekšējā pasaulē, ir spējīgs novērtēt Ausmas Pormales daiļradi.

Lai arī dzejniece Ausma Pormale nav plaši pazīstama, viņas dzeja tematiski ir saistoša, tēmas, ko savos dzejdarbos apskatījusi Pormale, arī mūsdienās ir aktuālas, jo visos laikos cilvēkam bijusi vēlme analizēt savas jūtas, censties izprast garīgo pasauli. Cilvēka dvēseles dziļumu rāda dzejniece Ausma Pormale, viņa stāsta par mīlestību, ilgām, vilšanos. Dzejniece runā par dzīves krāšņumu līdzās cilvēka iekšējai pasaulei.

SECINĀJUMI

1. Ausma Pormale bija romantiska sirds un dvēseles dzejniece, kas visu savu īso dzīves gājumu veltījusi dzejai- sapņu, ilūziju un skaistuma radīšanai sev apkārt. Ar savu dzeju A.Pormale jūsmoja par pasaules skaistumu un dažādību, pieprasīja savu vietu „zem saules”, stāstīja par ilgām, vientulību un mīlestību.
2. Radnieku un paziņu atmiņās Ausma Pormale palikusi kā cilvēks ar gaišu skatu uz dzīvi, vienmēr gatava sniegt un saņemt labestību un sirsnību. Par spīti visām dzīves problēmām un sirds slimībai, A.Pormale nekad nav sūdzējies par grūtībām savā dzīves ceļā. Viņa tās centusies pārvarēt ar stipru, sakopotu iekšējo spēku. Dzejniece cēlusies pāri dzīves nebūšanām un steigusies dzīvot.
3. Saziņas uzturēšana ar garīgi tuvāko cilvēku Pormales dzīvē- dzejnieci Mirdzu Ķempi- ir veidojusi un attīstījusi Ausmas Pormales dzejnieces talantu, kā arī pilnveidojusi dzejnieces personību, radot interesi par notikumiem kultūrā, mākslā un literatūrā.
4. A.Pormales dzeja ir noskaņu dzeja, kuras emocionālo nokrāsu rada dzejnieces paādas pārdzīvojumi, personiska jūsmā. Tie minami arī kā iemesli, kādēļ Pormales dzejā dažkārt jāsastopas ar domu neskaidrību vai pārlieku spilgtu patosu un ekspresivitāti.
5. Tēmas, ko A.Pormale apskata savā dzejā, lielākoties ir aktuālas cilvēka iekšējās pasaules pašanalīzei. Kā galvenie motīvi A.Pormales dzejā minami: mīlestība, skaistā meklējumi, dvēseles ilgas, jūsmā par dzīves krāšņumu, arī vilšanās un izmisums dzīves grūtību priekšā.
6. Nemainība A.Pormales dzejoļu galvenajos motīvos un tēmās, rāda, ka Ausma Pormale pieder pie tāda tipa personībām, kuru garīgā pasaule un uzskati noformulējušies agrā jaunībā un paliek nemainīgi līdz dzīves beigām. Šeit pieļaujama iespēja, ka garīgās pasaules vērtības, iespaidojot dzejas attīstību, mainītos, ja dzejniece nodzīvotu ilgāku dzīves laiku.
7. Liriskā varone Ausmas Pormales dzejā ir pati dzejniece. Pormales dzeja ir dziļi emocionāla, dažbrīd līdz pat dramatismam. Pormales lirikā parādās personības atklāsme, tā attēlo dzejnieces dziļo un jūtīgo personību, tostarp rāda dzejnieces biogrāfijas aspektus.

IZMANOTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Avoti

1. Pormale A.- apcere „Kā es saprotu draudzību”, 1957 (*RMM krātuves materiāls, A.Porm.R1/28*)
2. Pormale A. – manuskriptu burtnīca „Pirmie labākie mēģinājumi dzejā” - „Klusas domas”, 1956-1961 (*darba autores arhīva materiāls*)
3. Pormale A. Izturība. – Rīga: Liesma, 1969
4. Darba autores saruna ar Pormali G. Alūksnes novada Karvā, 26.04.2009
5. Pormales A. korespondence Ķempei M., 1958-1973 (*RMM krātuves materiāls, Ķemp.K82/31-47*)
6. Pormale A. Atveru logu. – Rīga: Liesma, 1966
7. Pormales A. korespondence Ventai R., 1972 (*RMM krātuves materiāls, A.Porm.K5/2*)
8. Darba autores saruna ar Briedi L. Rīgā, 20.04.2009
9. Pormale A. Zem kokiem klausīties. – Rīga: Liesma, 1973
10. Ķempes M. korespondence Pormalei A., 1958-1971 (*RMM krātuves materiāls, A.Porm.K2/1-36*)
11. Belđevicas V. korespondence Pormalei A., 1962-1963 (*RMM krātuves materiāls, A.Porm.K1/67-69*)
12. Darba autores sarakste ar Silenieku V.G., 2009 (*darba autores arhīva materiāls*)
13. Ancīša V. korespondence Pormalei A., 1973-1975 (*RMM krātuves materiāls, A.Porm.K3/16-26*)
14. Pormale A. Mīlēt mūžam. – Rīga: SolVita, 2004
15. Pormale A. Tāls, tāls tāds spožums. – Rīga: Liesma, 1977
16. Darba autores saruna ar Purviņu K. Alūksnē, 21.03.2009
17. Pormales A. nepublicētā eseja „...Un te būs kaut kas no pašas autores nākošās nāves skata..” (*darba autores arhīva materiāls*)
18. Pormale A. Zvaigžņukrusts. – Rīga: Liesma, 1987
19. Darba autores sarakste ar Rismani I., 2009 (*darba autores arhīva materiāls*)

20. Pormale A. „Virs- zem”// Raiņa dzejas dienu programma. – Rīga: Cīņa, 1978
(darba autores arhīva materiāls)
21. Darba autores saruna ar Bunkovsku B. Rīgā, 21.04.2009
22. Mores J. korespondence Pormalei A., 1959 (RMM krātuves materiāls,
A.Porm.K1/73)

2. Teorētiskā literatūra

1. Bērsons I. Padomju Latvijas rakstnieki. – Rīga: Liesma, 1976
2. Borgs B. Dzejniece no Daugavas krastiem. – Ļeņina Karogs, 11. jūnijs, 1968
3. Rismane I. Ceļā uz vārda zenītu.// Pormale A. Zvaigžņukrusts. - Rīga: Liesma, 1987
4. Rismane I. Skudras viedā retais ietiek.// Pormale A. Mīlēt mūžam. - Rīga: SolVita, 2004
5. Sudare I. Gaismas ķērāja dzīves jūrā. – Staburags, Nr. 49, 2009
6. Valeinis V. Ievads literatūrzinātnē. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2007
7. Rismane I. Ausmai Pormalei-50. – Literatūra un Māksla, Nr. 16/17, 1989
8. Damburs E. Galvenais- īsta literatūra. – Literatūra un Māksla, Nr. 1, 1962
9. Sirsone S. Arī skaistumam nepieciešams dziļums. – Karogs, Nr. 9, 1966
10. Sirsone S. Vairāk meklēt, vairāk arī atrast. – Karogs, Nr. 11, 1969
11. Ilgas pēc patiesības un maiguma. – Skola un Ģimene, Nr.12, 1973
12. Sirsone S. Saulaino mirkļu mozaīka. – Karogs, Nr. 4, 1974
13. Inte A. Ceturtais. – Jaunās grāmatas, 1977
14. Rūja V. Ausma Pormale. – Literatūra un Māksla, Nr. 47, 1979
15. Lasmanis I. Dzejnieka savdabība- meistarības jautājums. – Karogs, Nr. 12, 1963
16. Ķempe M. Par jauno maiņu dzejā. – Karogs, Nr. 2, 1962
17. Čaklais M. Runa par medu. – Literatūra un Māksla, Nr. 17, 1965
18. Ķikāns V. Pār augstu sliksni. – Literatūra un Māksla, Nr. 1, 1967
19. Bratka I. Pieneņpūku pievilcība. – Literatūra un Māksla, Nr. 47, 1969
20. Rimāns M. Ne tikai sūtība. – Literatūra un Māksla, Nr. 3, 1974
21. Dreļevska I. Kaut varētu es citu vārdu rast... – Karogs, Nr.9, 1977
22. Kursīte J. Bēgdama no lielpilsētas skaļās... – Literatūra un Māksla, Nr.12, 1977

3. Palīgliteratūra

1. Brāļu saimē. – Karogs, Nr. 5, 1980
2. Damburs E. Jauno autoru literārais almanahs. – Literatūra un Māksla. Nr. 1, 1962
3. Kritikas gadagrāmata. – Rīga: Liesma, 1967
4. Kritikas gadagrāmata. – Rīga: Liesma, 1970
5. Kritikas gadagrāmata. – Rīga: Liesma, 1975
6. Kritikas gadagrāmata. – Rīga: Liesma, 1978
7. Laganovskis J. Kas tur stāv pie aizsprosta kā vērsis, gudrodams kā šķēršļus projām velt? – Dadzis, Nr. 20, 1974
8. Literārs almanahs- Jauno vārds. – Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1961
9. Literārās parodijas. Jautri panti par vienu otru tēvoci un tanti. – Karogs, Nr. 9, 1970
10. LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. Latviešu rakstniecība biogrāfijās. - Rīga: Zinātne, 2003
11. More J. Dzejniecei Ausmai Pormalei. – Dzejas diena. Rīga: Liesma, 1982
12. Nekrologs. – Dzimtenes Balss, Nr. 48, 1979
13. Pasaka bērniem par Ausmu. – Staburags, Nr. 134, 2007
14. Selga G. Caurlaide: talants un darbs. – Padomju Jaunatne, 16.oktobris, 1962
15. R.Venta R. Mašīnrakstītāja (Ausmai Pormalei). – Liesma, Nr. 11, 1966
16. <http://rainakapi.bravehost.com/writers/write.html>

PIELIKUMI

AUSMA PORMALE

AUSMAS PORMALES VECĀKI

tēvs Jurjāns Pormalis (priekšplānā ar krustu)

māte Milda Pormale

AUSMAS PORMALES BĒRNĪBAS LAIKS ĢIMENĒ

Līvānos, no kreisās dvīņi Gunārs un Ausma, māte Milda, brālis Jānis

KRUSTVECĀKI

A. Pormale skolas gados kopā ar krustvecākiem

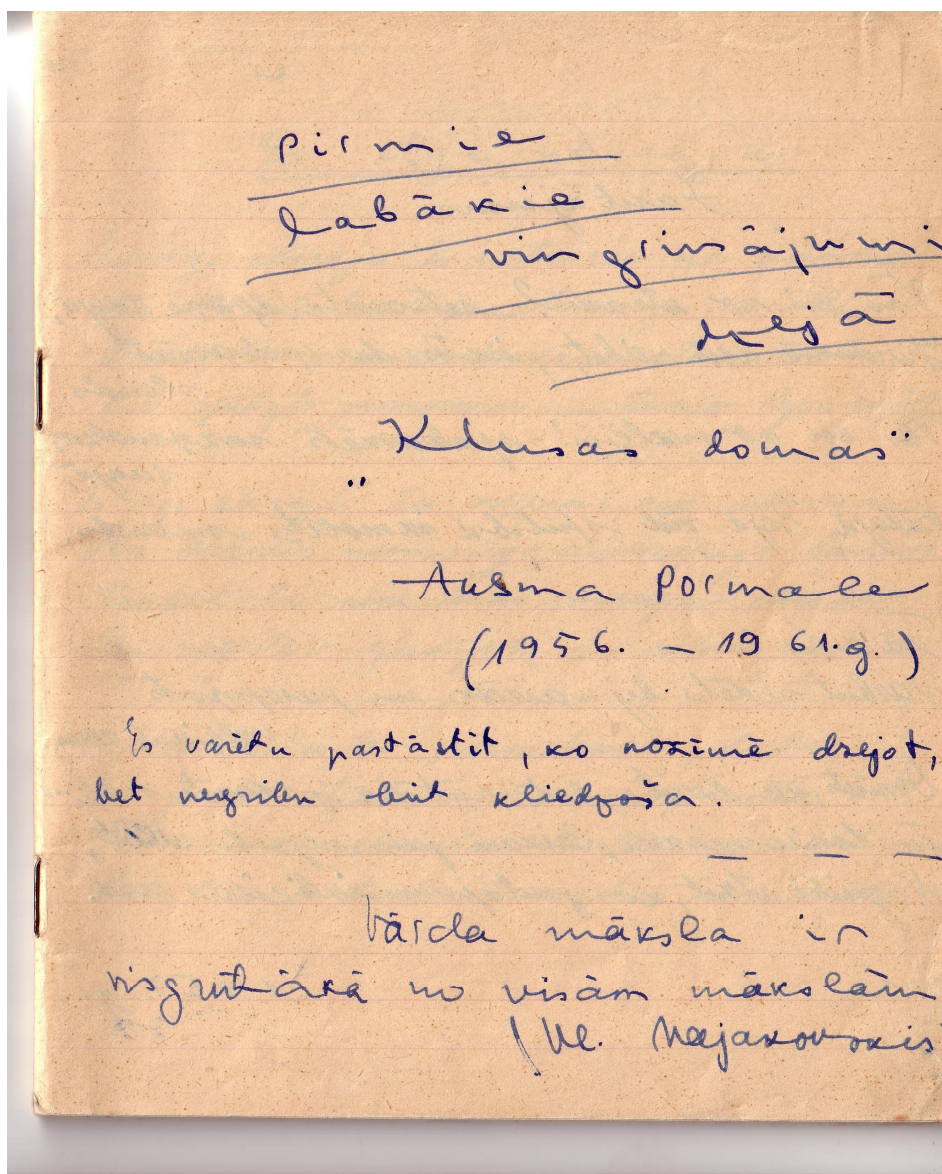
PATEICĪBA PAR DZEJOLI

Aiziet var, bet nepad tie tālu,
lai caur ziediem, vai puteni vāļiem
Mēs katēti atminu bals....

A. Pormalei
par dzejoli "Māte"
no Līnaldas Barsovskas 9. kl.

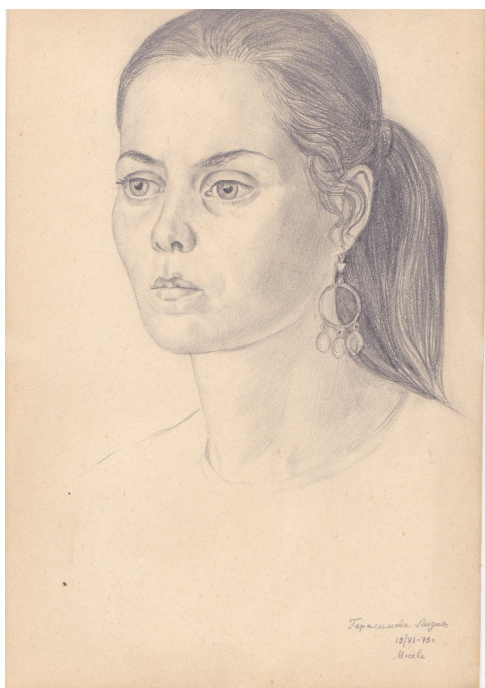
"Kivānos"
1954. gada. 16. janvārī.

AUSMAS PORMALES ROKRAKSTS

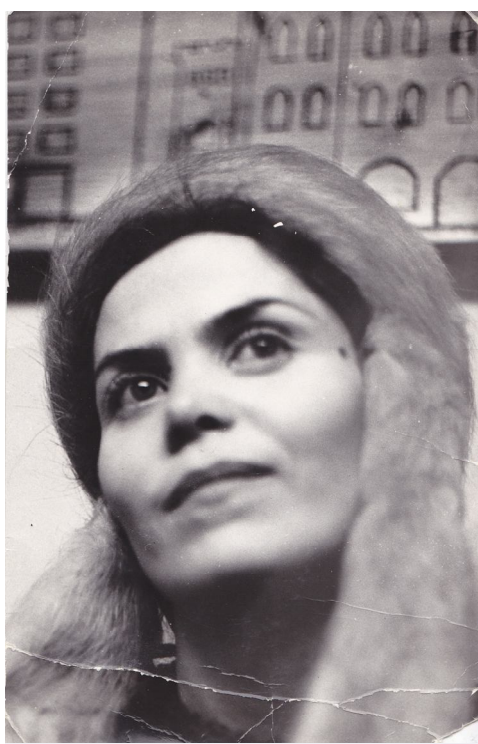

A.Pormales manuskriptu burtnīca

AUSMAS PORMALES PORTRETI

1973. gads, Maskavā L.Perasimovas zīm.

1974. gads, Liepājā, V.Evaldsona foto

Dzidras Rinkules- Zemzares zīm.

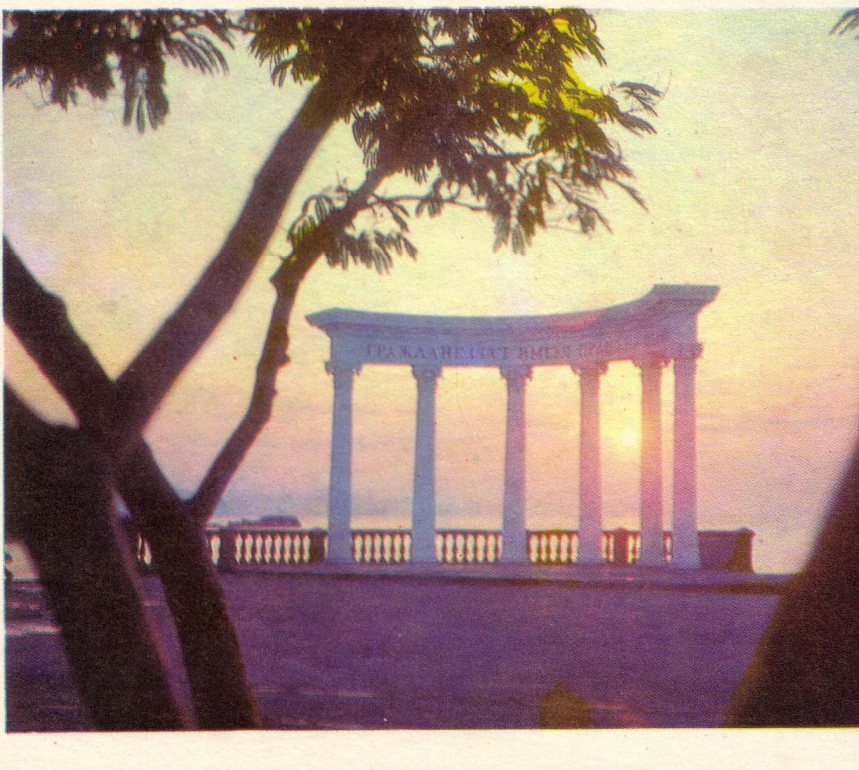
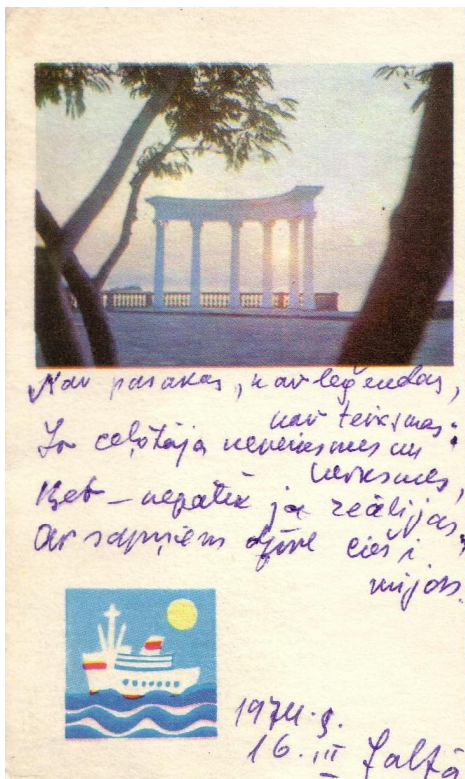
1978. gads, Oskara Vīndedža glezna

AUSMA PORMALE KULTŪRAS PASĀKUMOS

A.Pormale pirmā no labās, pieminās brīdis Raiņa kapos, 1978. gads

AUSMA PORMALE JALTĀ

**AUSMAS PORMALES KĀZAS
AR VILI GEORGU SILENIEKU, 1971.GADS**

Ar vīru Vili Georgu Silenieku

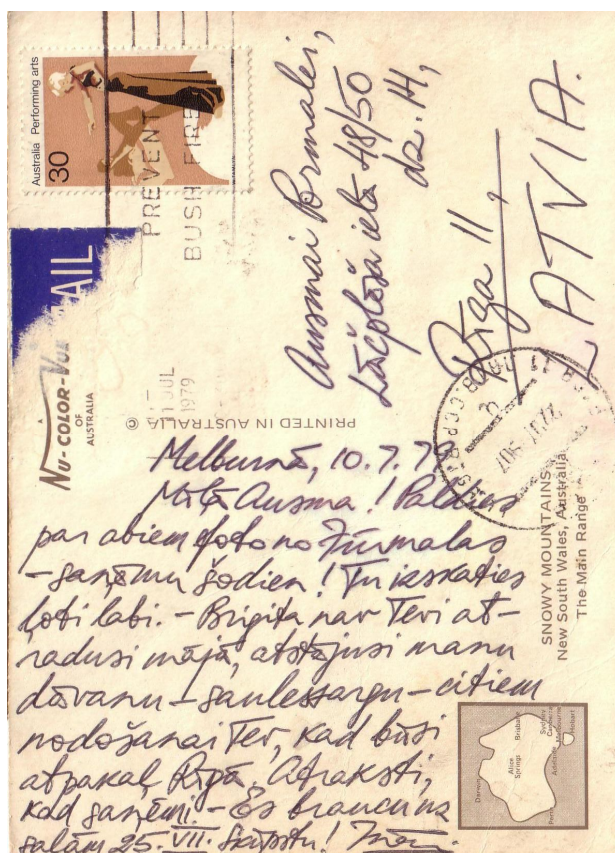

Ar brāļiem Gunāru un Aleksandru

AUSMA PORMALE DUBULTOS

Ar vēstuldraugu Austrālijas latvieti Ināru Bredrihu

AUSMAS PORMALES ESEJA PAR SAVU NĀVI

...Un te būs kaut kas no pašas autores nākošās nāves skata - līdz ar mazu lūgumu nenobīties. Jo - vai gan nāve ir tik briesmīga, kā to daudzina!? Varbūt vēl briesmīgāka ir dzīve.

x

Viņu atrada pusguļus stāvoklī, atbalstījušos pret sienu, pie kuras bija novietots košais dīvāns un kvadrātveida spogulis. Mati - tumšā klaidā pār kailajiem, svaigajiem pleciem... Viena roka iekritusi klēpī, otra - pastiepusies uz spoguļa pusi - labā roka, kura acīmredzot rīkojusies ar ķemmi. Jā, ķemme tika atrasta zem dīvāna, apaļa, mīksta suka!

Aina bija izteiksmīga un skaista. Vai vēl ko labāku varēja vēlēties drāmatiska aktrise savā pēdējā stundā? Bet vistrakākais - pašnāvība tā nebija. ~~Nebija~~ Nebija parastā sensacionālā un reizē, ar to arī ~~sensacionālā~~ mazliet apnikusi aiziešanas forma, bija - ātra, dabiska nāve. ~~Tā~~ konstatēja ekspertīze - smadzeņu infarkts kombinējumā ar sirdsvājumu.

Mazā, bezgala astēniskā un ļoti jaunā sieviete biedēja ar savu statujisko marmora dievietes daili, gludā ^{maigo} ~~gludā~~ ^{maigo} ~~gludā~~ un graciozo pozu. Šķita, ka viņa tikai ~~gūst~~ iesnaukušies,

Izmocītas sievietes pāragrā nāve. Noslēpumam, te vajadzēja būt kādam smagam noslēpumam. Greznais, it kā komfortablais jaunas dāmas dzīvoklītis, dārgais naktskrekls uz Elīzas vārgajām miesām... Nē, nē, ārēji viss izskatījās diezgan normāli.

AUSMAS PORMALES BĒRES

AUSMAS PORMALES ATDUSAS VIETA

2009.gads

1979.gads

IMANTA ZIEDOŅA VELTĪJUMS PĒC AUSMAS PORMALES NĀVES

Ausmiņai Pormalei

*Es esmu nokritis no gaisa.
Tas ir tik skaidri redzams man.
Tas mākonis, kas sniegu kaisa-
Tur viņā mana balss vēl skan.*

*Tā nobirst lejā tā kā krusa,
Kā sniega kristāls sešstūrīgs.
Lai, draudziņ, Tev ir salda dusa!
Ak, dzīvība ir brīnums sīks.*

*Kas nolaižas no padebeča.
Tā esam atnākuši mēs:
Kā pādītes tai tautas dziesmā
No debess- zelta ķēdītēs.*

*Nu, protams, pēl. Nu, protams, raudās,
Ka dzīve piliens skaists un mazs.
Un redzams nav, bet skaidri jūtams,
Ka ķēdītes- vēl ūpojas.*

Imants Ziedonis

AUSMA PORMALE ATPŪTAS BRĪŽOS

VIZMAS BELĒVICAS IERAKSTS UN
AUSMAS PORMALES EKSLIBRIS

*Ausmai -
dēgt un nesadēgt
Viens*

Rīga, 18. VII 1966

AUSMA PORMALE AR SAVĀM „MĪĻAJĀM LIETĀM”

Dailās lietas

*Ko gan es gribēju sacīt par jums,
Manas lietas:
Par tevi, dāvētais koka runci melnais,
Kam vajadzētu izstarot dzīvu, zaļganu
gaismu,
Par tevi, kristāla vāze-
Ģimenes svētums-
Pēc ziediem, kas salksti.
Ai, fantāzijas oranžā tulpe pie griestiem
Lustras vietā,
Kuplā un smaržīgā!
Ai, četras kailas sienas,
Uz kurām var nākotnes idilli zīmēt,
Kādās krāsās tik grib!*

*Ko jūs spējat man sacīt, manas lietas,
Ar to, ka jūs esat?
Ar to, ka mans rakstāmgalds visādu
sīkumu pārpilns,
Sākot ar tinnīcu
Un beidzot ar zīmuļu turekli.*

*Visi- alkstošie brīves un slāpstošie tāļu,
Un ikdienas dzīvē irstošie dzīvie,
Lūkojiet strēmeli zemes
Un kultivējiet tur pļavu;
Pļavu ar kumelītēm,
Ar margrietiņām,
Ar zirga skābeņu puduriem,
Jo lietas nepalīdz turēties taisni.
Kad dzīve uz kamiešiem spieļ,
Ir jāsakņūp grezna dīvāna komfortā
Un jāslauka asaras meļģiņu sietiņā
plānā...*

*Ai, manas mīlās un dailās lietas!
Vai par daudz jums pienākas vietas?*

/A.Pormale/

AUSMAS PORMALES VELTĪJUMS BRĀĻA DĒLAM

Ar brāļa dēlu Ziedoni

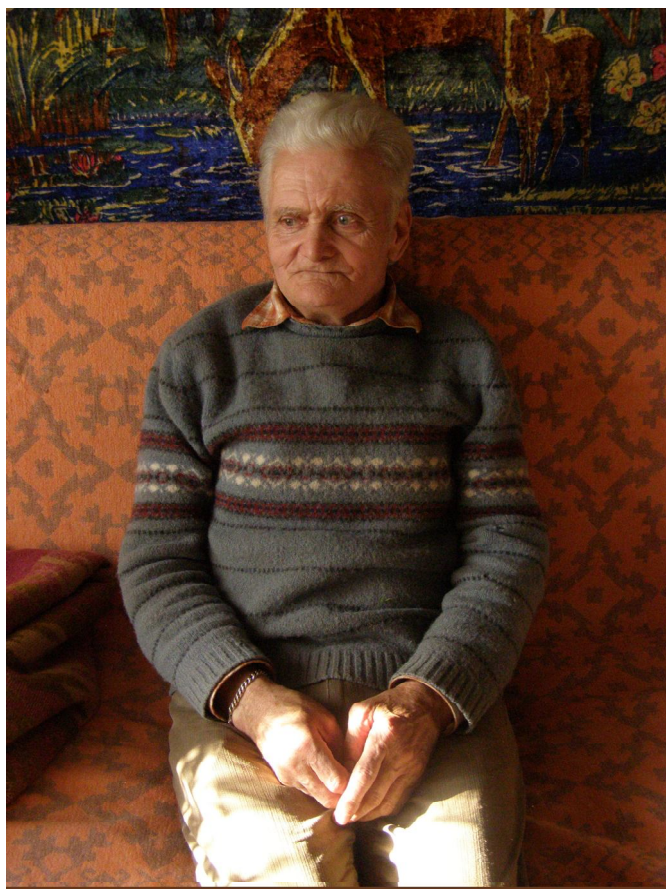
Ziediņš

Neesmu pumpurs, neesmu zieds.
Esmu zēns, un – punkts.
Bet tās mammas un tās tantes
Dzied kā putnu bars:
– Ziediņš! Ziediņš! Pumpuriņš!
Saules stariņš! –
Labi vēl, ka tētis smeļ:
– Ja jau patīk, lai jau, lai,
Sievām cita nav nekā,
Lai jau, lai! –
Īstais vārds man – Ziediņš,
Tomēr tētis runā tā:
– Kas nu tu par ziediņu,
Ziedēsi tāpat,
Galvenais, lai vīra prāts
Vīra gaitas sākt! –
Nu jau otro gadu es
Eju tā, ka prieks.
Divreiz kritu, trešreiz cēlos,
Uzvarēju gan!
Tagad tētis saka tā:
– Malacis tu liels,
Drīz mēs abi zirgam
Lēksim mugurā! –
Es jau pats ar jūtos lepns
Dzive patīk man.

Ziediņš

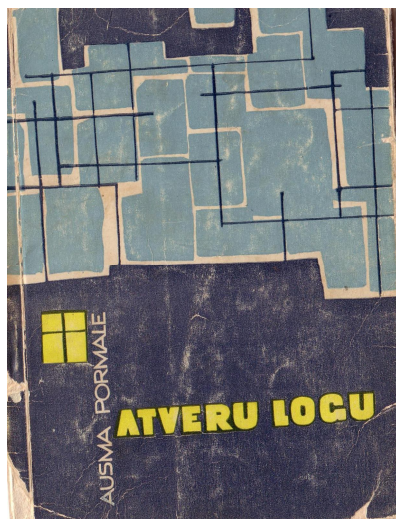
Un, kad skuķi riņķi nāk,
Protu jokus dzīt:
Ieskrienos un palecos,
Pietupstos un – hā! –
Paliek skuķi neziņā,
Kā lai mani ķer,
Ja es tā kā spēļu vilciņš
Lokos, izlokos...
Nu, bet mamma,
Ak, tā mamma,
Bailēs tikai pukst!
Gribēšu gan redzēt es,
Ko gan viņa teiks,
Kad es kādreiz māsu pirkšu
Matiem cirtainiem...
Vakar tētis piemiedza
Man ar vienu aci:
– Tev jau drīz būs visi trīs...
Vai gan, mīļais, tas kāds traciņš,
Ja mēs abi iegribam
Leļļu bērnu pirkst! –
Nu, bet, ja man māsa būs,
Saukšu to par Vētru,
Ciest es nevaru, ja liek
Bērniem puķu vārdus!

**AUSMAS PORMALES DVĪŅUBRĀLIS GUNĀRS ĪSI PIRMS
70 GADU JUBILEJAS**

2009. gads

AUSMAS PORMALES DZEJAS KRĀJUMI

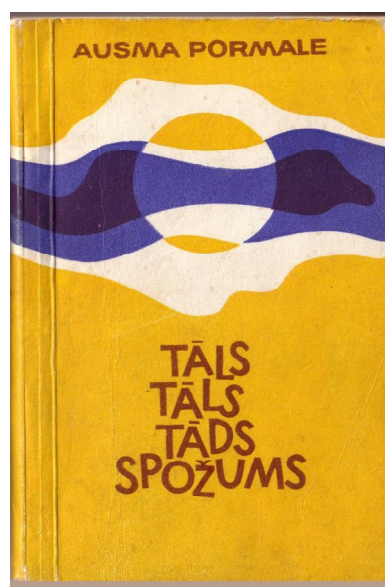
Pirmais dzejas krājums, 1966. gads

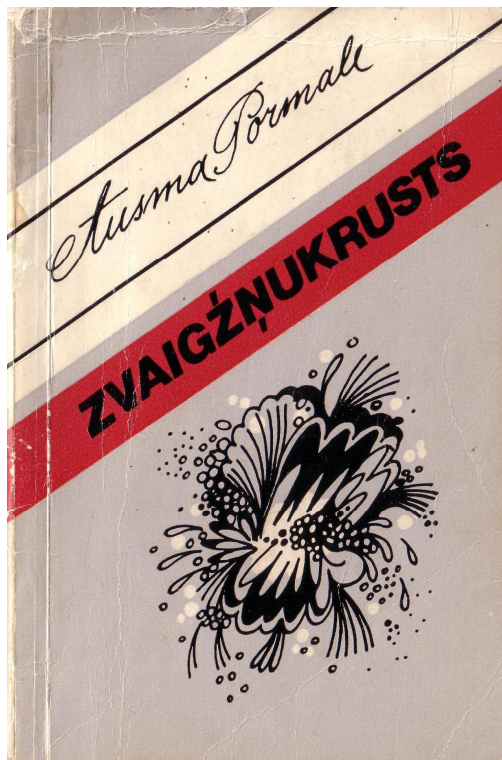
Otrais dzejas krājums, 1969. gads

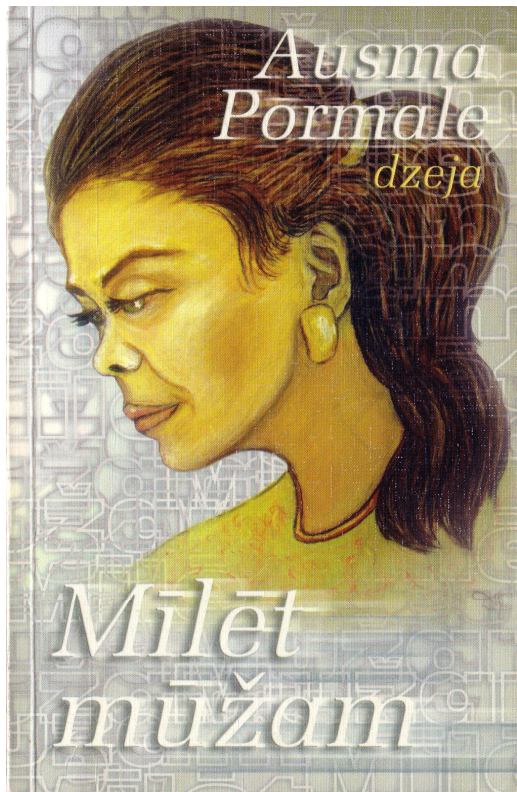
Trešais dzejas krājums, 1973. gads

Ceturtais un pēdējais A.Pormales
sastādītais dzejas krājums, 1977. gads

I. Rismanes sakārtotā izlase, 1987. gads

I. Rismanes sakārtotā grāmata, 2004. gads

AUSMAS PORMALES LABOJUMI
1961. GADA JAUNO AUTORU ALMANAHĀ

11 Vaidava

Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Vaidava gāju, gāju pie tevis
 ūdeni smelt.
 Paņēmu spaini ūdeņa spirdzošā,
 Pārnesu mājā mākonī žūžīgā,
 Čukstu es ilgi, čukstu es ilgi.
 Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Turi.

Ausma Pormale

VAIDAVA

Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Ziemā tu stāvi drūma un pelēka,
 Krasti ir valgi, krastos ir aukstums...
 Vizbules nezied, putniņi nelēkā,
 Asais vējš sveicot sadursta plaukstu...
 Ziemā es nāku, nāku pie tevis
 Ūdeni smelt;
 Skatos un domāju: «Beigas un gals,
 Vaidava salst!»
 Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Pirmoreiz gāju, gāju pie tevis
 Ūdeni smelt;
 Paņēmu spaini ūdeņa spirdzošā,
 Pārnesu mājā mākonī žūžīgā.
 Čukstu es ilgi, čukstu es ilgi:
 «Vaidava šalc...»
 Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Abām mums acis zilas un mirdzošas
 Atmaigst saulē no mākoņa žūžīga...

31
 Sig. Tu esi drūma un pelēka,
 Krasti ir valgi, krastos ir aukstums...
 Vizbules nezied, putniņi nelēkā,
 Asais vējš sveicot sadursta
 Ziemā es nāku, nāku pie tevis
 Ūdeni smelt.
 Paņēmu spaini ūdeņa spirdzošā,
 Pārnesu mājā mākonī žūžīgā.
 Čukstu es ilgi, čukstu es ilgi:
 «Vaidava šalc...»
 Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Abām mums acis zilas un mirdzošas
 Atmaigst saulē no mākoņa žūžīga...

31
 Krasti ir valgi, krastos ir aukstums...
 Vizbules nezied, putniņi nelēkā,
 Asais vējš sveicot sadursta plaukstu...
 Ziemā es nāku, nāku pie tevis
 Ūdeni smelt.
 Paņēmu spaini ūdeņa spirdzošā,
 Pārnesu mājā mākonī žūžīgā.
 Čukstu es ilgi, čukstu es ilgi:
 «Vaidava šalc...»
 Vaidava gleznā, Vaidava irdzošā,
 Vidzemes lauku straujtece mūžīgā,
 Abām mums acis zilas un mirdzošas
 Atmaigst saulē no mākoņa žūžīga...

AUSMA PORMALE (1939.28.IV-1979.17.XI)

**„Man ir tikai viena vēlēšanās: lai Tu laiku pa laikam
atcerētos mani –**

Tu, kas manu dzīvi pārvērtis mūžam degošā silā”

/A. Pormale/

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Ausmas Pormales lirika: personības atklāsme” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un bakalaura darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Saiva Purviņa

Rekomendēju bakalaura darbu aizstāvēšanai.
Vadītājs: asoc.prof. Viesturs Vecgrāvis

Recenzente: zin.asist. Sandra Ratniece

Darbs iesniegts Latvistikas un baltistikas nodaļā 31.05.2010.

Lietvede: Liene Kalviņa

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē ____.____.2010., protokola Nr.

_____

vērtējums – _____

Komisijas sekretāre: lekt. Līga Vogina